

Ephraim Kishon

**KOD KUĆE JE
NAJGORE**

Obiteljske priče

Izabrala i prevela
s engleskoga i njemačkoga

ŠAŠA NOVAK

TREĆE IZDANJE

ZNANJE 1986

Naslov Izvornika

Ephraim Kishon
MY FAMILY RIGHT OR VVRONG
Shikmona Publishing Co.
Jerusalem, 1977

FAMIUENGESCHICHTEN
Langen Muller
Munchen-Wien 1978

Nakladni zavod Znanje, Zagreb
Ul. socijalističke revolucije 17
Za izdavača: Dragutin Brenčun
Recenzenti: Šaša Novak i Zlatko Crnković
Korektor: Štefica Konjevod
Tehnički urednik: Srećko Jolić
Tisak: SOUR »Vjesnik«, OOUR TM, Zagreb
Avenija bratstva i jedinstva 4
Naklada: 5000 primjeraka
ISBN 86-313-0031-4

1986

NA SLIKU I PRILIKU

Sve su premijere uzbudljiv događaj ali svaka je od njih mačji kašalj prema najvećoj predstavi na svijetu: predstavljanju novorođenčeta dragoj rodbini.

Najbolja supruga odlučila je donijeti Rafija na svijet usred noći, tako da sam morao čekati sve do jutra da bih ga mogao vidjeti. Doktor mi je savjetovao da svakako prvi put dođem sam. Stoga nisam poveo nikoga osim svoju majku jer ona je dakako moja majka, a za ravnotežu poveo sam i ženine roditelje jer, na kraju krajeva, i njima se rodio unuk. Nisam mogao izostaviti ni tetku liku ni ujaka Jakova jer bi se inače strašno uvrijedili a niti Zieglerove koji su već poslali prekrasan dar: bijele pletene cipelice, isto takvu kapicu i najljepše hlačice na svijetu, plave poput neba.

Posve slučajno su se istim darom iskazali i moja majka, tetka lika, stric Jakov te brojni prijatelji i znanci. Čak i mljekar. Gotovo da čovjek požali što će dijete narasti jer bi inače imalo odjeće do kraja života. Jedno je ipak sigurno; ubuduće će svako novorođenče mojih prijatelja dobiti na dar slatki mali komplet odjeće.

Razumije se samo po sebi da ni ja nisam pošao ženi praznih ruku. U jednom trenutku, one strašne noći dok sam kršio ruke u bolničkoj čekaonici, svečano obećah sam sebi da ću, ako sve prođe dobro, kupiti ženi krzneni kaput. Ali ujutro, kad sam trijezno razmislio, prisjetio sam

se da će uskoro ljeto, a bilo bi doista smiješno da moja žena usred ljetne vrućine trčkara u krznom kaputu. Umjesto toga sam pošao najskupljem draguljaru u gradu i izabrao prekrasnu ogrlicu od dijamanata. Rekoh sebi: »To je ono pravo«, sve dok nisam ugledao cijenu. E, pa za koga mene ta žena drži? Za Rockefellerera? I to samo zato što je rodila dijete? Nije ni prva ni zadnja koja je rodila, a nećete mi valjda reći da sve rodilje dobijaju dijamante?

Na koncu sam joj kupio prekrasan buket crvenih karanfila s bogatom šarenom vrpcom i bananu za RsfPci. A. u znsk priznsnjs za sve njene napore - obukao sam tamno odijelo. Neka zna da joj opraštam sve paklenske muke koje sam prošle noći prošao i da joj ništa ne zamjeravam.

Na putu za rodilište moja nas je majka uvijek iznova opominjala da djetetu nikako ne smijemo prići bliže od dva metra jer je sigurna da po nama vrve razni mikrobi, virusi i bacili. Time nas je sve duboko povrijedila. Tetka lika je rekla kako se nada da moja majka neće poput ostalih njoj dobro znanih baka, već s vrata početi tepati »bucibucili«, što je prvi korak u krivom odgoju djeteta.

U tako napetu raspoloženju stigismo do rodilišta. Vrtarar je očigledno imao tešku porođajnu noć, pa je zadrijemao i tako smo svi zajedno šmugnuli pored njega. Jedna sestra nam je pokazala put do ženine sobe. Suzdržana daha pokušali smo i ušli. U sobi nije bilo nikoga. Stric Jakov, koji se u svojoj karijeri može pohvaliti s dva semestra farmacije, objasnio nam je da je moja žena vjerojatno na poslijeporodiljskom pregledu.

U tom je času tetka Uka koja je, još uvijek uvrijeđena, zaostala za nama, odnekud pobjednički zakliknula.

- Tu je! Eno ga!

Požurismo onamo, kad tamo... na nekim kolicima poput onih za posluživanje... leži nešto od glave do pete začahureno u bijelo...

- Bože dragi - prošaputa ženina majka. - To je on! Zar nije sladak? Sunce bakino, buci-buc!...

- Srce moje malo - moja će majka s uzdahom.
- Srce moje malo ...

- Ja ništa ne vidim - rekoh, na što je tetka lika profektala da naravno ništa ne vidim, niti bilo tko drugi može što vidjeti, kad su ga tako umotali. Oprezno je podigla pokrivač i onesvijestila se.

Pred nama je ležao Rafi.

Rafi glavom i bradom.

Pravi mali anđeo.

Moja punica brižnu u plač.

- Ah - reče uzdišući. - Slika i prilika pokojnog strica Oskara... Pogledajte taj nos... pa ta usta...

- A te uši! - promrmlja njen suprug. - Iste su kao u njegove bake.

- Koješta - usprotivi se Jakov. - Brada mu je ista kao u Viktora. Upravo je on tako znao isturiti bradu kad bi mu loše krenulo u pokeru.

- A ja kažem - gospođa Ziegler će - da je pljunuta majka. Samo te oči! Gledajte kako ih sklapa i otvara... Točno poput nje. Sklopi ih... otvori ih...

Ja nisam prozborio ni riječi jer, iskreno rečeno, bio sam pomalo zbunjen. Kad sam malo prije ugledao Rafija, srce mi je 'snažno zakucalo a u glavi mi je odzvanjalo: »Čuj, stari, nema labavo, to je tvoj sin«. Zaljubio sam se u nj na prvi pogled. Pa ipak - kako da kažem - više mi je onakav ćelav, bezub, zajapurena lica, dubokih kolobara ispod očiju bio nalik na stara, smežurana mešetara. Naravno, dražesna anđeoskog

mešetarčića - uvjeravao sam sama sebe, pa ipak sam bio pomalo razočaran. Duboko u srcu nadao sam se da će, čim me ugleda, povikati: »Tata, tata!«. Umjesto toga, on je duboko zijevnuo i stao se derati.

- Jeste li mu vidjeli desni? - guknu tetka lika. Ma iste su kao u strica Emila!

Čemu poricati, svi smo bili duboko dirnuti. Zapravo je ipak čudesno da se u tako malom stvorenju ujedine sve fizičke i psihičke osobine predaka. Priroda doista stvara čuda...

- Oprostite - prekinula me sestra u mojim razmišljanjima i uputila se prema kolicima u namjeri da ih odveze.

- Molim vas - upitah je - a gdje je gospođa Kishon?

- Koja gospođa Kishon?

- Pa majka. Zar ovo nije sin gospođe Kishon?

- Ovo? Ni govora. Ovo ovdje pripada gospođi Mizrahi. Osim toga je to djevojčica - reče sestra i odveze malo čudovište.

Stvarno, krajnje je vrijeme da se nešto poduzme protiv anarhije u našim bolnicama.

SRETNA NOVA GODINA!

- Ephraime - zovnu me iz spavaće sobe najbolja supruga na svijetu. - Još malo pa sam gotova.

Rekla je to u pola deset navečer 31. prosinca. Moja žena već od sumraka sjedi pred zrcalom spremajući se za doček Nove godine kod našeg prijatelja Tibija. Sumrak u ovo doba godine pada već poslije tri sata popodne, ali ona je sada već, kako sama kaže, još malo pa spremna.

Podsjetio sam je kako smo obećali Tibiju da ćemo stići najkasnije do deset sati, na što mi moja žena odgovori da svaki domaćin, ona to pouzdano zna, računa s petnaest minuta zakašnjenja a još petnaestak minuta više ne može biti na odmet. Ionako su sve proslave, pogotovo novogodišnje, u početku dosadne i ljudima treba vremena da se malo zagriju. Svoju konstataciju zaključila je izjavom da još uvijek ne zna što bi obukla, koju bi haljinu odabrala.

- Sve same prnje - jadikovala je. - Nemam ništa za obući.

To govori svaki put kad nekamo izlazimo, bez obzira kamo, a ormari su joj tako puni da ih jedva može zatvoriti. Ovakve njene svakodnevne primjedbe imaju zapravo drugu pozadinu. Ona me zapravo upozorava da sam nesposobnjaković, da je nisam sposoban izdržavati, želi mi nabiti komplekse. Ali, ako pravo uzmemo, ja se uopće ne razumijem u ženske haljine. Meni su one sve odreda grozne. Unatoč tome, moja me žena svaki put iznova pita koju bi od njih obukla.

- Da li onu usku crnu - premišljala je - ili možda plavu s izrezom?

- Plavu s izrezom, svakako - rekoh joj.

- Previše je napadna a crna je opet previše svečana.

- Što misliš o bijeloj svilenoj bluzi?

- Ni to nije loše.

- Nije li to malo presportski?

- Bluza, sportski? Ni govora!

Brže bolje priskočih da joj zakopčam bluzu kako ne bi promijenila odluku. Dok je tražila odgovarajuću suknju, šmugnuo sam u kupao-nicu da se obrijem.

Sa suknjom je još kako tako išlo ali je našla samo jednu odgovarajuću čarapu a par, koji je pronašla nije opet pristajao uz bluzu. Bluza dakle ne dolazi u obzir. Znači, sve opet iznova.

- Već je deset sati - usudih se primijetiti. - Zakasnit ćemo.

- Pa što onda? Propustit ćeš nekoliko prastarih viceva, što ih tvoj prijatelj Stockler svaki put pripovijeda.

Čekao sam potpuno spreman dok se moja žena nikako nije mogla odlučiti između biserne ogrlice i broša. Biseri djeluju otmjenije ali broš je izazovniji. Bit će čudo ako i do jedanaest stignemo. Zavalio sam se u naslonjač i prečitavao novine. Žena se dala u potragu za pojasom koji bi pristajao uz broš ali je odustala jer nije pronašla, torbicu koja bi pristajala uz pojas. Premjestio sam se za pisači stol da napišem nekoliko pisama i jednu kratku priču.

- Evo, gotova sam - poviče moja žena. - Samo mi još molim te, pomози povući rajsferšlus.

Katkad se pitam što rade žene koje nemaju muževe da im pomognu povući patentni zatvarač? Po svoj prilici ostaju na Staru godinu kod kuće. Moja žena doduše ima muža koji joj po-

maže povući rajsferšlus, pa ipak mi ostajemo kod kuće. Ona sjeda pred zrcalo, prekriva se najlonskim ogrtačem i počinje se šminkati: najprije podloga, zatim puder, pa tuš za trepavice i tako sve redom. U međuvremenu pogledava uokolo ne bi li ugledala cipele koje idu uz tašku. One svijetle su na žalost na popravku, one crne s visokom potpeticom su doduše prekrasne ali u njima ne može učiniti ni tri koraka, u onima s niskom potpeticom, doduše, može hodati ali one pak imaju nisku potpeticu...

- Jedanaest je sati - rekoh i ustadoh. - Ako se za pet minuta ne spremiš, krećem sam.

- Dobro, dobro! Čemu odjednom takva žurba?

Moja žena odlaže najlonski ogrtač jer je upravo odlučila obući usku crnu haljinu. Ali gdje su sada crne čarape?

U pola dvanaest pokušavam se poslužiti trikom: krećem odlučnim korakom prema izlaznim vratima, otvaram ih, bijesno i glasno pozdravljam, zalupim vrata i - pritajim se u predvorju ...

Sad je dobila svoje. Muškarac ipak jednom mora pokazati tko je gazda u kući. Valjda će sada požuriti.

Pet minuta proteklo je u mrtvoj tišini. Neću valjda cijeli život provesti u tom mračnom hodniku? Nije joj se valjda...

- Ephraime, dođi, molim te, i zatvori mi rajsferšlus!

Opet je u bijeloj bluzi. Na uskoj crnoj haljini pukao je šav. Promijenila je i čarape i upravo se koleba između bisera i broša.

- Ta, pomози mi malo - zavapi. - Što mi savjetuješ?

- Savjetujem ti da ostanemo kod kuće. Ja ću skinuti smoking i obući pidžamu.

- Ne pričaj gluposti. Gotova sam za deset minuta.

Dvanaest je sati. Nova je godina. Odjekuju zvona. Laku noć. Gasim svjetiljku i tonem u san. Posljednje što sam još u Staroj godini uspio vidjeti, bila je moja žena kako umotana u najlonski ogrtač maže trepavice. Oh, kako mrzim taj najlonski ogrtač! Nikada nisam mrzio toliko nijedan drugi ogrtač, i ne samo ogrtač. Zaspao sam i usnio da sam Charles Laughton u ulozi kralja Henrika VIII koji je dao odrubiti glave šest svojih žena. Sve su se odreda popele na stratište u najlonskom ogrtaču. Jedna je usput manikirala nokte...

Spavao sam dubokim snom više od sata i probudio se u novoj godini. Najbolja supruga na svijetu stajala je pred zrcalom u plavoj haljini s izrezom i mazala trepavice.

Pogledao sam na sat: pola dva. Ona je posve luda, pomislio sam. Oženio sam se luđakinjom. Osjećao sam se poput onih prokletnika u Sartrovom komadu »Iza zatvorenih vrata«, koji su kao najteži grešnici, osuđeni biti u istoj prostoriji sa ženom koja se oblači-svlači, oblači-svlači, i tako u nedogled.

Počeo sam je se već pribojavati. Eto, upravo je stala premiještati cijelu sadržinu jedne velike crne torbe u crnu torbicu i obratno. Već je gotovo posve odjevena - preostaje još samo frizura. Da ostavi slobodno čelo ili da spusti šiške? Odlučila se za nekoliko pramenova preko čela. Nakon duga promišljanja je ipak zaključila da slobodno čelo ne ostavlja ništa bolji dojam od zavodničkih šišaka.

- Sad sam napokon gotova. Možemo krenuti.
- Zar to još uopće ima smisla? Već su dva sata.
- Što to znači: ima li smisla?-Za tebe je si-

gurno još ostalo dovoljno malih hrenovki na čačkalicama.

Najbolja supruga na svijetu očigledno je veoma neraspložena a to sve zbog moje nestrpljivosti i nerazumijevanja. Mali najlonski ogrtač pao je na pod tik uz krevet. Bešumno sam ispružio nogu, upecao ga vršcima prstiju i iskrao se u kuhinju, gdje sam ga bacio u sudoper i vlastoručno zapalio. Uživao sam gledajući ga kako gori. Mora da se i Neron podjednako osjećao gledajući kako gori Rim.

Kad sam se vratio u spavaću sobu, moja žena tek što nije bila posve spremna. Pomogao sam joj povući rajsferšlus na uskoj crnoj haljini, poželio joj mnogo uspjeha u potrazi za pravim čarapama, otišao u svoju sobu i sjeo za pisaći stol.

- Gdje si sad? - povika ona za mnom. - Zar ne vidiš da sam već skoro gotova? Što sada tamo radiš?

- Pišem scenarij.

- Onda požuri! Za čas krećemo!

- U redu.

Išlo mi je kao podmazano. Pisao sam o velikom umjetniku - može biti slikar, glazbenik ili čak humorist - koji je mnogo obećavao i dobro započeo ali je nakon nekog vremena posustao i beznadno zaglibio. A zašto? Zbog žene, dragi moji, samo zbog žene. Ona ga je nevjerovatno sputavala, kočila ga je kad god je što htio poduzeti. Napokon je shvatio u čemu je njegova nevolja i odlučio se osloboditi tog križa, te napasti žene. Jedne besane noći ustade iz kreveta i uputi se prema vratima...

Žena je u kupaonici stajala pred zrcalom i *umivala lice*. Sjenilo na očnim kopcima učinilo joj se prejakim te je odlučila promijeniti šminku i sve ono što uz to ide: kremu, podlogu, puder...

Ne, ovako se više ne da živjeti! Uzeo sam iz ormara najdeblju kravatu i zavezao je za zastor. Valjda će izdržati...

Žena je, čini se, čula kad sam se popeo na stolicu.

- Ostavi se gluposti, Ephraime - poviče - radije mi pomozu zatvoriti rajsferšlus. Što ti je sad najednom?

Ništa. Nije mi ništa. Dva sata i trideset minuta. Moja žena stoji u kupaonici pred zrcalom i sprejem lakira kosu dok drugom rukom traži rukavice koje su posve slučajno u kupaonici. Obje operacije joj začudo uspijevaju. Izgleda da je gotova. Izgleda da je stvarno gotova. Tračak nade u mrklom mraku. Moje strpljenje se ipak isplatilo. Uskoro ćemo biti kod Tibija na dočeku Nove godine. Jest, već je tri sata izjutra ali sigurno ću još zateći nekoliko prijatelja u dobru raspoloženju. Puna energije, moja žena premiješta stvari iz crne torbetine u bijelu torbicu, baca još zadnji pogled na zrcalo. Ja stojim iza nje.

- A zašto se nisi obrijao? - reče mi odjednom.

- Obrijao sam se, draga, prije mnogo, mnogo vremena, još onda kad si se ti počela spremati.

Pošao sam se ponovno obrijati. Kad sam se pogledao u zrcalo, ugledao sam ispijeno, prerano ostarjelo lice progonjena čovjeka koga život nije štedio - lice oženjena čovjeka.

Najbolja supruga na svijetu šetkala je u pokrajnjoj sobi s noge na nogu sve dok je strpljenje nije izdalo.

- Ta dođi već jednom! Uvijek te moram čekati!

LATIFA OD UROKA

Pokazalo se da je naš Rafi doista vrlo lijepo djetesce, neobično inteligentno i poduzetno, pravi mali stručnjak za rastjerivanje kućnih pomoćnica. Tek što bi jedna nova stupila preko praga, Rafi bi, potaknut nekim nepoznatim unutrašnjim nagonom, započeo svoj glasni, kreštavi bojni zov, na što bi kandidatkinja samo trepnula i izustila:

- Nisam znala da vi tako daleko stanujete... - i netragom nestala.

Ali providnost je bdjela nad nama i jednog lijepog dana poslala nam Latifu, koja nam je stigla po preporuci svoje sestre Etroge. Etroga je tri godine ranije pomagala u našoj kući i sada nam je za osvetu poslala svoju sestru. Dok smo pregovarali, a to je trajalo više od pola sata, Rafi se iz nama neznanih razloga, nije ni oglasio. Bili smo presretni kad je Latifa prihvatila posao.

Bila je to krupna žena, bistra pogleda. Hebrejski je slabo govorila i često bi u rečenice ubacivala arapske riječi, što se opet vrlo dobro uklapalo u našu izraelsko-mađarsku konverzaciju. Nije bila osobito žustra ali je dobro čistila i nekako izlazila na kraj s rubljem premda je jasno pokazivala kako joj nije ni na kraj pameti da svoj vijek provede među hrpom pelena.

Prva je nevolja izbila kad smo odlučili premjestiti pokućstvo jer se Rafijevim dolaskom sve u kući preokrenulo: dnevna soba postala je garaža za dječja kolica, spavaća soba bila puna bočica za

mlijeko i kutija dječjeg praška, igralište bilo u kuhinji a kuhinja u kupaonici. I dok smo tako nanovo razmiještali pokućstvo, moja žena reče Latifi da objesi skopocjeno venecijansko zrcalo u kut.

- Što? Zrcalo u kut? - zavapi Latifa. - Zar ne znate da to donosi nesreću?

Zatim nam vrlo živopisno ispriповjedi kako je jednom njena susjeda, usprkos svim opomenama, objesila zrcalo u kut i nije prošlo ni sedam dana a njezin muž dobije deset tisuća funti na lutriji, što ga je toliko uzбудilo da mu je srce popustilo i siromah jo umro. To nas so vrlo dojmilo. Odlučili smo da ne maljamo vraga na zid, te smo zrcalo brže-bolje u bescijenje prodali staretinaru.

Iduća je kriza izbila tri dana kasnije kad smo rekli Latifi da oboji strop. Taj se put gotovo razljutila.

- Nećete valjda zahtijevati od mene da se verem po ljestvama u kući u kojoj je dijete! Samo nam treba da kojim slučajem propuže ispod njih, pa da za cijeli život ostane patuljkom i završi u cirkusu.

- Hajde, hajde - rekosmo - ne pretjerujte.

- Ma što, hajde, hajde? Jeste li čuli za onog krojača kraj tržnice? On vam ima sina od petnaest godina koji nije viši od pola metra a sve samo zbog toga što je kao dijete prošao ispod ljestava. Živa istina! Ako baš silom hoćete od malog načiniti patuljka - to je vaša stvar, ali Latifa u tome ne želi sudjelovati i Latifa neće bojiti strop u ovoj kući!

Slično smo prošli i s prozorima. Latifa je izjavila kako samo najveći luđak može doći na pomisao da pere prozore u petak, kad svaki normalan čovjek zna da to sigurno znači požar u kući. Ako baš želimo da nam kuća izgori do temelja, neka

samo izvolimo prati prozore, ali bez nje! Već smo se pomalo zamorili Latifinih sudbonosnih opomena i pokušali smo je nagovoriti da bar jednom zaboravi na zloduhe, ali nam je odgovorila da će, ako joj uspijemo pokazati makar ijednu ženu koja u petak pere prozore, *ona nama* prvoga u mjesecu isplatiti plaću. U očajanju pogledasmo kroz prozor. I što smo ugledali? U stanu ljekarnika, preko puta, jedna je djevojka upravo prala prozore.

- Lopov! - zgražala se Latifa. - A jučer se osigurao protiv požara!

Posve je razumljivo da smo *mi* platili *njoj* a i da su prozori ostali neoprani.

Nakon nekoliko dana naložismo Latiti da skine zastore. Kao da ju je grom ošinuo.

- Što kažete? - prošaputala je. - Skidati zastore u siječnju? Jeste li vi pri zdravoj pameti? Zar da vam dijete navuče neku tešku bolest? Zar da, ne daj bože, izgubite Rafija?

Ovaj se put nismo dali pokolebati. Kratko i jasno smo joj kazali kako ne vjerujemo u sve te njene uroke a liječnik je uostalom odmah tu, iza ugla. Latifa je odgovorila kako ona tako strašan zločin ne može uzeti na svoju dušu. Uvjeravali smo je da ćemo svu odgovornost preuzeti na sebe.

- Ako je tako, u redu - reče Latifa. - A hoćete li vi to meni dati napismeno?

Sjeo sam za pisaći stol i sastavio izjavu u kojoj sam naveo kako nas je gospođica Latifa Kurdani pravovremeno upozorila da nam se dijete može opasno razboljeti ako skidamo zastore s prozora u siječnju ali da smo je, unatoč tome i protivno njenoj volji, prisilili da to učini. Nakon što smo oboje potpisali izjavu, Latifa je mrzovoljno skinula zastore.

Predvečer se Rafi potužio na glavobolju. U noći je dobio vrućicu. Izjutra je toplomjer pokazivao 40 °C. Latifa je tu vijest primila mirno, samo nam je dobacila pogled od kojeg smo se sledili.

Moja je žena otišla po liječnika koji je ustanovio upalu pluća.

- Ali kako ju je samo dobio? - zavapi moja žena. - Mi inače tako pazimo na njega.

- Kako? - prosikta Latifa. - Ja ću vam reći kako ju je dobio, doktore. Zato što su me natjerali da skinem zastore.

- Što to pričate? - upita je doktor. - Kakvi zastori?

- Istina je, doktore - Latifa će. - Pomislite samo, skidaju zastore u siječnju a imaju dijete u kući!

Uzalud smo joj iza doktorovih leđa davali znakove da prestane i da ode u kuhinju.

- Ona je posve u pravu - reče doktor. - Skidati zastore po ovakvom vremenu doista nije uputno... Nije čudo što se dijete prehladilo. Zaista, moram kazati, vrlo neozbiljno od vas.

Latifa bez riječi pokaže liječniku izjavu s našim vlastoručnim potpisima i bez riječi se povuče u kuhinju.

Od tada joj se pokoravamo. Čvrsto vjerujemo da pranje rublja nedjeljom izaziva poplavu, a sveti nam je zakon da do proljeća ne čistimo kvake na vratima kako nam zmiye ne bi ušle u kuću. Uz to nam je Latifa još naložila da dvadeset sedam dana ne smijemo mesti pod ako želimo da nam dijete ozdravi.

Latifa još uvijek dolazi svaki dan, zavalj se u naslonjač i gleda televiziju. Stan nam je svakim danom sve prljaviji, ali, da pokucam u drvo, Rafi sve manje kašlje.

MALO PROLJETNO ČIŠĆENJE

Nedjelja. Jutros za doručkom najbolja mi supruga na svijetu reče:

- Nije mi ni na kraj pameti da ove godine za proljetnog čišćenja okrenem kuću naglavce. Kakav mi je to stan koji se jednom godišnje čisti! Osim što je naporno i skupo, znam da te to i uznemiruje. Zato ću samo dobro pomesti, i to je sve. Ti ne moraš ništa raditi, jedino te molim da mi učvrstiš motku na metli, jer se rasklimala.

- Naravno! - uskliknuh veselo i smjesta se uputih da joj kupim dvije lijepo oblikovane, dugodlake metle u znak zahvalnosti za njenu domaćinsku suzdržanost. Kad sam se vratio, pred kućom je vijugao potočić. Moja je žena naime došla na pomisao da najprije pod dobro pokvasi pa da ga tek onda pomete. Za tu je prigodu najmila dvije žene. Jednu da pere, a drugu da joj nosi vodu. Međutim je vodonoša bila brža od pralje, pa otuda i onaj potočić pred kućom.

- Nije to velik posao, za jedan dan bit će gotovo - tvrdila je najbolja supruga na svijetu.

To mi je bilo drago čuti jer smo za ručak imali samo jaja na oko, što odraslu čovjeku poput mene nikako ne može zadovoljiti tek. Poslije podne je netko skinuo prozorska okna jer su škripala. Bravar je rekao da su čavli na šarkama zardali i da ih treba zamijeniti. Budući da on nema vremena trčkarati okolo, trebalo bi da ih ja pođem kupiti kod Fuhrmana u Jaffi. Dobro.

Ponedjeljak. Kad sam se oko podne vratio s

čavlima iz Jaffe, potočić pred kućom pretvorio se već u rijeku. Nisam mogao ući na prednji ulaz, jer je predsoblje bilo zakrčeno naslonjačima koje je tapetar trebao popraviti. Provukao sam se kroz prozor na kupaonici i upao u kadu punu živog vapna.

- Znaš - objasni mi žena - mislila sam da bi, kad ionako već čistimo kuću, bilo dobro malo osvježiti zidove, ali ništa više od toga, zaista.

Zamolila me da se pogodim s ličiocem za cijenu, jer to je ipak muški posao. Pogodili smo se za 5000 izraelskih* funti uključujući bojenje vrata i prozora.

Bravar je ustanovio da sam mu donio čavle od dva cola a da on treba čavle od tri cola i poslao me natrag Fuhrmanu.

Moja žena i Rafi spavali su u regalu za knjige, a ja sam proveo noć na svom pisaćem stolu između peći i servisa za čaj. Loše sam spavao. Za večeru opet jaja na oko.

Utorak. Fuhrman tvrdi da mi je prodao ispravne čavle od tri cola i otpravio me kući. U vrtu pred kućom upao sam u kaljužu i na jedvite se jade uspio oprati u dnevnoj sobi koja je sada pretvorena u kupaonicu zato što u kupaonici mijenjaju pločice (3540 funti). Da i to već jednom obavimo, kako reče moja žena. Električar, koga smo pozvali zbog kratkog spoja, ustanovio je da Bergmanove utičnice koje imamo u zidu nisu dovoljno sigurne a da one koje nam preporuča idu samo uz Fleischmanove utikače i Goldfisch-ove osigurače - sve u svemu 1800 funti. Bravar se složio s tim da sam mu donio čavle od tri cola ali tri britanska cola a da on treba čavle od tri njemačka cola i poslao me natrag Fuhrmanu.

Ličilac je, pošto je dovršio pola kuhinjskog stropa, povišio cijenu, za što je dao i obrazloženje.

- Ja uvijek dižem cijenu dva tjedna prije blagdana - reče - jer svatko računa da ću uoči blagdana povisiti cijenu, pa je kod mene navala već dva tjedna prije. I zato ja dižem cijenu dva tjedna prije blagdana.

Usput me zamolio da skoknem do Herzla, budući da on nema vremena, i tamo kupim jednu limenku laka, malo terpentina, novu kefu i dvije kutije »Marlboro«. U međuvremenu se ženski duo, koji je načinio potok pred kućom, proširio u kvartet i veselo pjevao.

Riješio sam i problem spavanja. Prebacio sam svu odjeću iz ormara u hladnjak, ormar postavio na balkon, licem gore, i smjesta pao u dubok naftalinski san. Usnio sam da sam umro i da me je na vječni počinak pratila svečana povorka obrtnika.

Večerali smo meko kuhana jaja.

Srijeda. Fuhrman mi je objasnio da između britanskog cola i njemačkog cola nema razlike kad su u pitanju čavli za šarke i poslao me do vruga. Kad sam to prenio bravaru, on se malo zamislio i upitao me čemu će nam uopće ti čavli. Za šarke na prozorima, rekoh mu, ali se prozorima više nije moglo prići jer je netko povadio sve keramičke pločice s poda. Najbolja supruga na svijetu oduvijek je željela plavo-bijelo popločeni pod (6200 funti) umjesto onog dosadno sivog, a sad je, eto, bila živa prilika.

- Samo još ovo - rekla je - i onda je svršeno.

U redu. Ne računajući mene, u kući je sada radilo šesnaestero ljudi od kojih su najveću buku dizali zidari koji su rušili zidove.

- Razgovarala sam s jednim građevinskim poduzetnikom koji je nešto poput arhitekta - reče mi žena - i on mi je savjetovao da srušimo zid između Rafijeve i tvoje radne sobe. Tako bismo dobili veliku dnevnu sobu a budući da nam ne

trebaju *dvi*je velike sobe, drugu možemo razdijeliti zidom pa će Rafi imati svoju sobu a ti radni kabinet.

Da i ja svemu tome nešto pridonesem, uzeo sam škare, popeo se na ljestve i skinuo sve lustere u kući.

Onaj poduzetnik - nešto poput arhitekta (1190 funti) - upita me (950 funti) zašto ne bismo (712 funti) kuhinju premjestili na tavan a tavan u zahod. Odgovorio sam mu neka se radije dogovori s mojom ženom jer, koliko znam, ona se ove godine ne želi upuštati u velike radove.

Širova jaja.

Četvrtak. Danas se od Fuhrmana nisam vratio kući. Spavao u parku na klupi, jeo travu i pio vodu iz prskalice, baš kao ptica. Prijalo mi je. Osjećam se preporođenim.

Petak. Kod kuće me dočekalo iznenađenje. Na mjestu gdje je stajala kuća iskopan je dubok rov. Ženu i Rafija zatekao sam u vrtu.

- Znaš, pomislila sam: kad već ionako čistimo kuću - reče mi ona - neka to bude od temelja...

- Posve si u pravu, draga - odgovorih joj. - Pričekat ćemo samo da prođe blagdan jer će onda biti jeftinije.

Ona se s time složila; posjela je Rafija ispod drveta i stala brisati prašinu s lišća.

PODILAZE NAS MRAVI

Stanovi u prizemlju imaju i prednost i manu. Prednost je u tome što se čovjek ne mora penjati uza stube, a mana opet u tome što to ne moraju niti mravi. Zato svakog jutra vojska mrava prijeđe naš kućni prag, uspuže uz kuhinjski zid pa se preko košarice za kruh razmili po sudoperu i završi u slivniku. Za malo vremena te sitne beštije razviju živ promet u oba smjera i usput s mahnitom revnošću odnose sve što im je na putu.

Kažu da su mravi u prizemlju uobičajena pojava, a da je ova godina neuobičajeno bogata mravima. Bilo kako bilo, najbolja supruga na svijetu jednoga je jutra odlučila da im zada smrtonosan udarac.

- Ne pomaže da ih ubijamo jednoga po jednog - ustvrdila je. - Treba im pronaći leglo.

Stali smo u suprotnom smjeru slijediti mravlju povorku koja nas je vodila od kućnog praga do vrta, da bi privremeno nestala pod živicom a onda opet iskrsla s druge strane, te odatle krivudala nadzemno i podzemno prema sjeveru. Zaustavili smo se na rubu grada.

- Bože, dragi - reče žena - pa oni dolaze iz inozemstva! I zašto baš u našu kuću? Sto li, do vraga, nalaze baš u našem slivniku?

Na to bi pitanje, naravno, mogla odgovoriti samo mravlja kraljica. Radne mase su sindikalna stvorenja i ne postavljaju pitanja već kotrljaju svoj teret.

Moja je žena, ipak, pošto ih je neko vrijeme promatrala, kupila prašak protiv mrava i posula otrovom njihovu stazu od ulaznih vrata sve do slivnika. Sutradan su mravi vrlo sporo napredovali, budući da su morali prelaziti preko brežuljaka od praška. To je ujedno bio i jedini učinak. Posegnuli smo za sprejom protiv gamadi. Prvi su redovi pali, ali se glavnina snaga hrabro probila do otvora slivnika.

- Što jest, jest, vrlo su otporni - priznade moja žena i opra kuhinju karbolom. Dva su dana mravi bili posve mirni. Bome i mi. Nakon kratka predaha povorka je opet navalila punom snagom, reklo bi se čak pojačanim tempom. Otkrili su sirup protiv kašlja i pošto su ga se naužili, nikada više nisu zakašljali.

Najbolja supruga na svijetu odustala je od svojih principa i stala ih ubijati jednog po jednog. Potamanila bi ih na tisuće svakog jutra. Potom se i toga okanila.

- Ne vrijedi - reče napokon - množe se poput Kineza... Uslijedili su zatim dani salate. Moja je supruga, naime, odnekud čula da mravi ne podnose miris krastavaca pa ih je narezala punu zdjelu i ploškama optočila kuhinju. Uskoro se ispostavilo da mravi za tu novost još nisu čuli pa su najprije malko pronjušili a onda mrtvi hladni prelazili preko njih. Neki su se čak i zakikotali.

Nazvali smo za savjet Sanitarnu inspekciju.

- Recite nam, zaboga, što da radimo?

- To se i ja pitam - odgovori nam inspektor. - Moja ih je kuhinja puna.

Poslije toga smo napustili nejednaku borbu. Dok doručujemo, procesija mrava šutke promiče rubom stola u smjeru slivnika. Postali su već dio domaćeg ugođaja. Svakog jutra provjeravamo da li je sve u redu. Mravi nas već poznaju i

odnose se prema nama s onom suzdržanom pristojnošću kakva već postoji između protivnika koji su u beskonačnim bitkama naučili poštovati jedni druge. Pravi primjer miroljubive koegzistencije.

PAKAO ZVANI KAKAO

Amir, naš crvenokosi tiranin, još od rođenja vrlo slabo jede. Ne voli ni žvakati, ni gutati.

Iskusne majke savjetovale su nam da ga ostavimo na miru dok ne izgladni, to jest da mu tako dugo ne damo jesti, sve dok nas na koljenima ne bude molio za zalogaj. I tako smo ga pustili da izgladni, od čega je toliko oslabio da smo mi njega na koljenima molili da uzme zalogaj.

Napokon smo ga odveli našem najpoznatijem specijalistu, stručnjaku za prehranu male djece. Prije nego što smo dospjeli i riječ izustiti, on je samo ovlaš pogledao našeg suhonjavog sinčića i upitao.

- Što je s njim? Ne jede?
- Ne jede.
- To sam i mislio.

Nakon kraćeg pregleda iskusni nam stručnjak saopći da se tu ne da mnogo učiniti jer jednostavno ima djece koja malo jedu i tome nema pomoći. Obilato smo ga nagradili za stručni savjet i odonda, pomireni sa sudbinom, hranimo dijete po onoj biblijskoj: u znoju lica svoga jest ćeš kruh svoj. Moram priznati da ni moja žena ni ja nemamo previše strpljenja da moljakamo, podmićujemo, obećajemo, i slično. Na sreću se moj tast u tome pokazao izuzetno vještim i spremno je na sebe preuzeo zadatak da natjera Amira da jede. Priča mu najmaštovitije priče a Amir ga sluša otvorenih usta i posve zaboravi da ne voli

jesti. Ideja je sama po sebi doista izvrsna ali nije pravo rješenje!

Jedan je od glavnih problema - kakao. A kakao, kao što znamo, sadrži sve moguće što je potrebno za rast djeteta - od vitamina, minerala, ugljikohidrata pa sve do špinata. I tako se svake večeri djedica povuče s Amirom u dječju sobu da bi nakon jedan sat izišao malaksalo drhćući. Ali bi slavodobitno objavio.

- Popio je polovicu.

Veliki preokret zbio se u ljeto kad je jedne večeri djedica izišao iz dječje sobe isto tako drhćući ali ovaj put od uzbuđenja.

- Zamislite, sve je popio!

- Nije moguće? - povikasmu u jedan glas. - Kako ti je to uspjelo?

- Predložio sam mu da prevarimo tatu.

- Kako to da prevarite tatu?

- Pa lijepo! Rekao sam mu da ispije cijelu šalicu, da ćemo je tada napuniti vodom a tati ćemo kazati kako Amir opet nije htio popiti ni gutljaja. Ti ćeš se naljutiti i zaprijetiti da ćeš sam popiti kakao a zatim ćeš otkriti da si nasjeo.

Meni se, da budem iskren, takav trik čini pomalo primitivnim. Osim toga, ne smatram baš jako pedagoškim učiti dijete da od oca čini budalu. Tek na uporno navaljivanje najbolje supruge na svijetu!»Ipak je od svega najvažnije da popije kakao!«), pristao sam da zaigram igru. Djedica ode u kupaonicu, napuni šalicu nekom odvratnom tekućinom i stavi je preda me.

- Amir opet nije popio ni gutljaja - reče.

- Ma nije moguće! - povikah tobože ljutito. - Sada mi je zbilja dosta! Ako on neće popiti kakao, popit ću ga ja.

Amirove su se oči zaiskrile kad sam srknuo gutljaj i odmah ga s gađenjem ispljunuo.

- Fuj! Što je to? Kakva je to gadna splaćina?

B-r-r-r-

- Jesmo ga, jesmo ga! - likovao je Amir i pocikujući od veselja zaplesao oko mene divljački ples. Sve mi se to činilo prilično glupim ali - on je popio svoj kakao a, kako reče njegova mati, to je najvažnije od svega.

Sutra opet sve iznova: djedica nosi šalicu punu vode, Amir opet ništa nije popio, pa što taj mali misli, ako neće on, popit ću ga ja, fuj, što je to, grr - brr... ispljunem (jedina stvar koju ne moram odglumiti), jesmo ga, jesmo ga, divljački ples...

I tako iz dana u dan.

Amir je već toliko napredovao u igri da mu ni djedica više nije potreban. Sada već sam dolazi sa šalicom vode; nečuveno, tako divan kakao, fuj, jesmo ga, divljački ples...

S vremenom sam se već pomalo zabrinuo.

- Slušaj, draga - rekoh ženi. - Nije li ovaj naš dječak malo priglup?

Nikako nisam mogao dokučiti što se zbiva u glavi našeg djeteta. Zar je moguće da svaki put zaboravi što je bilo sinoć? Ili možda misli da sam ja toliko glup pa da mu svaki put nasjedam na isti trik? Najbolja supruga na svijetu gledala je na to, kao i uvijek, s praktične strane: nije važno što dijete misli, važno je da pije kakao.

Jednom sam - da li zbog rastresenosti ili iz podsvjesne pobune - izlio tekućinu u slivnik a da je prije toga nisam ni okusio niti izgovorio sve ono: nečuveno, grrr, brrr, fuj.

Amir se zajapurio i briznuo u plač.

- Ali tata, pa nisi ni kušao!

Sad je meni krv navrla u glavu. Za koga on mene drži? Za budalu?

- Niti ne moram kušati - odbrusih mu. - Svaki kreten zna da je to voda.

- Ti si tata onda lažac - Amir će pokunjeno. -
Zašto si dosad uvijek kušao?

Aha, znači da je Amiru jasno kako je to svake večeri samo predstava. Vjerojatno mu je to već od samog početka jasno. Čemu onda nastavljati?

- Zato što to njega veseli - objasni mi supruga. A sve dok on pije kakao...

Negdje s jeseni Amir je unio neke male izmjene u tekstu pa, kad bih ga zapitao zašto nije popio kakao, on bi mi odgovorio:

- Nisam ga popio zato što to nije kakao već obična voda...

Pred zimu je počeo prstom miješati vodu prije nego bi mi je pružio da je ispljunem. Igra mi se sve više gadila. Već bi mi se poslije podne smučilo pri pomisli kako će mi navečer ono malo čudovište prići sa šalicom bljutave vode. Sva druga djeca piju kakao jednostavno zato što djeca moraju piti kakao. Zašto samo moje dijete izvodi bijesne gliste?

Oko Nove godine učinio sam nešto posve neočekivano. Ne znam što mi je bilo ali, pošto sam uzeo onu groznu šalicu koju mi je pružio moj sin i ispio prvi gutljaj, nisam izlio sadržaj u slivnik kao inače već sam ga jednostavno iskapio do kraja, premda je malo trebalo da se ne ugušim.

Amir me užasnuto i nijemo promatrao. Ali to je bio samo trenutak zatišja pred erupciju, a onda je zaurlao:

- Zašto si popio? Zašto?

- Kako to misliš: zašto? - zapitah osjećajući neko neprirodno zadovoljstvo. - Jesi li mi sam rekao da nisi popio ni gutljaja jer ti kakao ne prija, je li tako? A ja sam ti odgovorio da ću ga onda ja sam popiti pa sam ga, evo, i popio - i što sad još hoćeš?

Amir me ošinuo pogledom punim neskrivene

mržnje i pošao ravno u krevet gdje je cijelu noć proplakao.

Napokon je izišlo na vidjelo da je njemu cijelo vrijeme bilo jasno da ja znam kako je u šalici voda a da se samo pravim da ne znam. Pa čemu onda svake večeri ta glupa komedija? Moja je žena dala na to i opet jedini mogući odgovor:

- Dijete pije kakao a to je važnije od svega.

I tako se igra s kakaom nastavila iz večeri u večer i ja sam na to već gotovo prestao obraćati pažnju. Na kraju krajeva, nisam ja kriv što imam priglupo potomstvo. To je naprosto nesreća i tu se ništa ne da pomoći. Neki roditelji imaju sreće pa su im djeca pametna a drugi, eto, nemaju sreće.

Kad je Amir slavio peti rođendan, dopustili smo mu da pozove nekoliko prijatelja. Pošto su se okupili, poveo ih je u svoju sobu ne zaboravivši ni svoju šalicu. Uskoro sam pošao pogledati kako se djeca zabavljaju. Kad sam prišao vratima, čuo sam svog sina gdje govori:

- ... a sada moram u kupaonicu napuniti šalicu vodom.

- Zašto? - upita njegov prijatelj Niki.

- Zato što moj tata tako hoće.

- Zašto?

- Ne znam. To moram raditi svake večeri.

A, tako dakle! On, znači misli da je problem u meni, da je *meni* ta igra potrebna! I on to sve radi meni za volju! Ne, to dijete nipošto nije glupo - ono je nastrano!

Ujutro sam ga posjeo na krilo.

- Slušaj sine - rekoh mu. - Tata hoće da prekinemo tu besmislenu igru. Neko vrijeme smo se zabavljali, ali sada je već dosadno. Hajde da izmislimo neku novu igru, hoćeš li?

Ovaj put Amir je *dvi*je noći plakao a i moja žena je već izgubila strpljenje sa mnom.

- Ako dijete prestane još i kakao piti - opominjala me - neće od njega ništa ostati.

I tako se predstava nastavlja. Katkada me sin, tek toliko da me podsjeti, zovne iz kupaonice:

- Jesi li spreman? Evo, dolazim s vodom!

Na to ja preuzimam svoju ulogu.

- Fuj, što je to... Grrr... brrr...!

Da čovjek poludi!

Jednom, kad je Amir zbog ospica morao ležati u krevetu, otišao sam u kupaonicu, natiočio šalicu vodom i ondje je prolio.

- Jesmo ga! Jesmo ga! - oduševljeno je iz druge sobe vikao moj sin.

U posljednje vrijeme Amir je našao novu varijaciju na staru temu: dolazi iz kupaonice noseći u šalici splaćinu i sam izgovara moj tekst: »Fuj, što je to... grrr... brrr...

Sve mi se više čini da sam u ovoj kući pomalo suvišan. Kad ne bi od svega bilo najvažnije da Amir popije kakao, doista ne bih znao zašto postojim.

ŠUTI I PLIVAJ!

Moj sin stoji na rubu bazena i plače.

- Amire, hajde, uđi u vodu - zovem ga.

- Bojim se.

Već punih pola sata pokušavam nagovoriti svog ridokosog potomka da uđe u vodu kako bih ga naučio plivati ali on se, eto, boji. Od straha plače, zasada doduše još samo potihom ali zamalo će se derati punim glasom, znam ja njega. Pa ipak mu ne zamjeravam. Sjećam se još kako je moj otac mene učio plivati i kako sam ja isto tako stajao na rubu bazena i bojavao se. Bio je prilično grub prema meni.

Odgodne su se metode odonda znatno promijenile, postale su lukavije. Meni, na primjer, ne bi ni na pamet palo da silim svoga sina na nešto za što on nema volje. Odlučni korak mora on sam učiniti poput mlada orla koji prvi put napušta roditeljsko gnijezdo i vine se u nebesko prostranstvo. Treba ga samo blago gurnuti - sve ostalo je stvar prirode. Od svega je najvažnije imati strpljenja, razumijevanja i ljubavi - ponajviše ljubavi.

- Gledaj - govorim ja svome ptiću - uvjeri se sam. Voda ti je tek do pupka a tata će te držati. Ništa ti se ne može dogoditi.

- Ali ja se bojim.

- Vidiš, sva su djeca u vodi, igraju se, plivaju, smiju se. Samo ti stojiš tu vani i plačeš. Zašto plačeš?

- Zato što se bojim.

- Zar si ti slabiji i gluplji od druge djece?
- Jesam.

Rekao je to s dubokim uvjerenjem. Kao zaključak. Osvrnuo sam se oko sebe: drugi roditelji su se smijuljili a čuvar bazena promatrao me ispod slamnata šešira. Zamislio sam brod koji tone. Svi putnici okupili su se na palubi i disciplinirano, mirno čekaju kapetanove upute. Samo se mali, zdepasti crvenokosi čovjek gura među žene i djecu kako bi se među prvima dočepao čamca za spašavanje. Taj čovjek je moj sin koga nisam naučio plivati...

- Reci mi čega se bojiš?
- Da se ne utopim.
- Kako se možeš utopiti u takvom plićaku?
- Mogu ako se bojim.
- Ne možeš čak ni da hoćeš - pokušao sam mu razumno objasniti. - Specifična težina ljudskog tijela manja je od specifične težine vode i zato tijelo pliva. Evo, pokazat ću ti.

Tata se leđima ispruži po površini, mirno leži i pluta na vodi, kad li usred te poučne zorne obuke neki kreten skoči u bazen i zamalo tati na glavu. Val me zapljusnu, usta mi se napuniše vodom i ja svom svojom specifičnom težinom pođoh na dno. Moj sin brižne u plač trećom brzinom.

Nakon što sam nekako isplivao na površinu, pokušah naći podršku u čuvaru koji nas je ravnodušno promatrao.

- Kažite, molim vas, ovom mom sinu da li se i tko može utopiti u ovom dječjem bazenu?
- Kako da ne - odvrati mi čuvar ispod slamnata šešira. - Još kako da može!

Drugi bi otac na mom mjestu već odavno zgrabio sina i bacio ga u bazen. Da, svatko bi to učinio, ali ne i ja. Ja volim svog sina premda je kukavica, čak što više upravo ga i volim zato što

je takva mala kukavica, tako malen, bespomoćan, izgubljen...

- Hajde, Amire, da se nagodimo — predložih mu. - Ja te neću ni taknuti a ti ćeš lijepo sam ući u vodu. Uđi samo do koljena. Ako ti se sviđa, ostani u vodi, ako ti se ne sviđa - a>ti iziđi. Može li tako?

Amir potvrdno klimne glavom te, svejednako plaćući, prijeđe rub bazena i nesigurnim koricima zađe u vodu. Nije mu bila ni do koljena a on je već zaključio da mu se ne sviđa i da ne želi ostati. Okrenuo se, izišao i nastavio zavijati sve višim glasom, što mu je na čvrstom tlu bilo i mnogo lakše.

- Mama! - urlao je. - Mama!

Čudna je ta dječja potreba da zazivaju majku u svakoj mogućoj prilici pa čak i onda kada ih ta ista mama goni šibom oko stola.

- Amire - obratih mu se ovaj put strogo - ili ćeš sada odmah ući u vodu, ili večeras nema ništa od televizije.

Da nisam pretjerao? Možda sam prestrog prema njemu? On još uvijek plače i ne miče se. I obratno. Ne miče se i plače li. plače.

- Pogledaj, Amire, kako je to jednostavno - pokušah mu pokazati. - Samo, evo, ovako, ispružiš ruke i brojiš: jedan dva, tri i...

Posve je razumljivo da ne mogu istovremeno i plivati i brojiti. Na kraju krajeva, ja sam pisac a ne učitelj plivanja. Dok ja sopćem i borim se za zrak, Amira sve više hvata strah. Oko nas se već skupila gomila ljudi željnih zabave. Iskočim iz bazena a Amir se vrišteći iz sve snage daje u bijeg. Potrčim za njim, uhvatim ga i, držeći ga za kosu, odvučem ga u bazen. Naučit ću ja njega već i plivanju i pameti!

- Ma-ma! - urla moj sin. - Ma-ma, bojim se!

Odjednom mi se to sve odnekud učini pozna-

tim. Nije li i mene otac ovako vukao u vodu i nisam li i ja ovako zazivao majku u pomoć? Tako je to u životu, sve se ponavlja! Sukob generacija je neizbježan! Dok djeca urlaju, očevi izvlače kraći kraj.

- Neću u vodu! - više moj sin. - Hoću mami!

Držim ga metar iznad vode a on misli da će se utopiti. Ali ja se ne obazirem na njegovo vikanje.

- Jedan, dva, tri - zapovijedam mu. - Plivaj! Premda je još plakao, on stade pokretati rukama, što je za početak u redu. Ali budući da ga ja ne učim letjeti već plivati, trebalo bi da ga zagnjurim u vodu. Polako spuštam svoga orlića prema površini, on se otima svom snagom, psuje, pokušava mi se istrgnuti ali ja sam ipak jači.

- Plivaj! - zagrmio sam. - Jedan, dva, tri...

Ugrizao me! Ugrizao ruku koja ga hrani, ugri-
zao vlastitog oca koji se s toliko ljubavi brine o njemu!

Na svu sreću ja sam ipak jači. Obuhvatim mu bokove željeznim stiskom svojih bedara, uhvatim ga za ruke i naprijed... i natrag... i jedan... i dva... i tri... plivat će on meni već...

- Ne deri se i plivaj!

Jednoga će mi on dana još zahvaljivati. Shvatit će da bez moga silnoga truda, bez mog anđeoskog strpljenja nikada ne bi proplivao. Jednoga će dana biti pun ljubavi prema svome ocu.

Zasada od svega toga nema ni traga. Naprotiv, rita se na sve strane, udara me nogama u leđa i urla na sav glas. Lice mu se naboralo od plača, u samo nekoliko minuta ostarilo je za cio dan. Zaronio sam ga u bazen. Popio je malo vode. Pa što onda? Što se mene tiče, može popiti i pola bazena! Tako je i moj djed učio moga oca plivati. Plivaj, derište jedno! Već dugo nisam bio tako izvan sebe od bijesa. Boji se! Čega se tu, do đavola, ima bojati?

Odjednom preko zvučnika začuh glas čuvara bazena.

- Hej vi tamo! Da, da, vi! Pustite već jednom to dijete na miru! Još ćete ga utopiti!

Eto, kakvi smo mi ljudi. Umjesto da pomogne ocu koji se trudi da nauči dijete plivati, umjesto da mi pruži ruki ili dobaci pojas za spašavanje, on je na strani rulje koja mi se ruga. Podignem svoga orlića i, ne krijući prezir, iznesem ga iz bazena. Zatim elegantnim skokom zaronim ponovo u vodu da bih toj maloj budali pokazao kako se to radi. Ali što je to? Nikako da uskladim ruke i noge, kao da su se posvađale... Čini mi se kao da tonem... pa ja *tonem*... U pomoć!... Mama!

- Nevjerojatno - reče čuvar bazena nakon što me je osvijestio umjetnim disanjem. - I takav čovjek još pokušava dijete učiti plivati.

DUDA CUCI

Naša Renana brzo napreduje. Izišla je već iz pelena, samo što se još nikako ne odvaja od dude varalice. Liječnik kaže da nas to ne mora zabrinjavati jer navodno sva djeca osjećaju potrebu za dudom u onom prijelaznom razdoblju između posljednje bočice mlijeka i prve cigarete. Po njemu, duda je neka vrsta nadomjestka za majku, premda mi to baš nije naročito shvatljivo jer, koliko je meni poznato, majke nisu načinjene od ružičaste plastike sa žutom gumenom bradavicom u sredini. Ali nemam ništa protiv ako doktor tako kaže...

Kod Renane je, međutim, problem u tome što ona nema potrebu za bilo kojom dudom već je privržena jednoj jedinoj, posve određenoj dudi po imenu Ćuci.

Nama ostalima Ćuci se doima poput svih ostalih duda varalica, posve običan masovni industrijski proizvod, ali Renana neće ni da čuje za bilo koju drugu dudu. Kad bismo joj god pokušali podvaliti neku drugu, ona bi je smjesta ispljunula i stala vrištati, udarati nogama i bacati sve oko sebe.

- Ćuci! - dozivala bi. - Hoću Ćuci! Cu-ci-i-i-i!

Posve je razumljivo da je već na prvi »Ćuci« sva kućna čeljad na koljenima i u grozničavoj potrazi za izgubljenim blagom. Usklik onoga među nama koji je ugledao Ćuci za nas je isto što i uzvik: »Kopno!« bijaše za Kolumba, jer Renana

se tada u hipu umiri i stane zadovoljno sisati dok mi oko nje padamo od umora.

- Pouzdan znak - kaže liječnik - da djetetu nedostaje roditeljske ljubavi.

To je čista laž jer mi veoma volimo našu Renanu sve dok ne urla. A to opet ovisi o Ćuci. Dok je Ćuci - dotle je i mira. Nema Ćuci - nema mira. Kad god navečer odemo prijateljima, moja žena na svaki telefonski poziv protrne od straha jer zacijelo zove dadilja da nam saopći kako je Ćuci i opet netragom nestala, a Renana je svakim časom sve crvenija u licu. Tada smjesta uskačemo u automobil i bezglavo jurimo kući ostavljajući za sobom tuce pregaženih prometnika, da bismo zatekli isprevrtanu kuću i u njoj izbezumljenu dadilju u potrazi za nestalom Ćuci.

- Oh, bože - uzdahnula bi s vremena na vrijeme najbolja supruga na svijetu. - Što ako Ćuci jedanput doista nestane...

To je nešto o čemu se uopće ne usuđujemo razmišljati, nešto poput atomskog rata. Ali, nasuprot tome, intenzivno nas zaokuplja pitanje: kako to Renana zna da je Ćuci baš Ćuci.

Jednoga dana, dok je Renana spavala, iskrao sam se s posvećenom dudom iz kuće, otišao u ljekarnu gdje smo je kupili i zatražio posve istovjetnu dudu, iste boje, iste veličine čak i iste godine proizvodnje, sluteći da i dude, poput vinove loze, imaju bolju i lošiju godinu. Isti ljekarnik dao mi je istu dudu, koju sam stavio u isti džep i pošao kući istim putem.

Lažna Ćuci u luku je odletjela s kraja na kraj sobe.

- Ovo ne Ćuci!

Moja žena misli da razlika nastaje upotrebom i trošenjem jer - s oprostjenjem - Cucina gumena bradavica već je pozelenjela od truleži. Možda je to ono što dudi daje poseban okus. Nikada neću

zaboraviti ljekarnikovo lice kad sam ga zapitao da li prodaje i rabljene dude. Odlučili smo stoga da sami u improviziranom laboratoriju proizvedemo proces truljenja. Kupili smo cijanovodične kiseline i ostalih kemikalija i u rastvor uronili nekoliko pokusnih duda sve dok im gumena bradavica nije dobila lijepu maslinastu boju. Međutim, s okusom nismo imali sreće. Renana je primijetila podvalu netom što je dudu oblizala...

- Jedin izlaz - reče nam liječnik - su kapi za umirenje.

Kupili smo poveliku bocu ali ni to nije pomoglo.

Jedne večeri dok smo bili u operi i sjedili u šestom redu, sredina, za savršeno odmjerena *pianissima* prišuljao se biljeter i prošaputao u mrak:

- Pst! Duda! Pst! Duda!

Odmah smo znali koga to ide. Znali smo da je baka nazvala i, ne obazirući se na glasno negodovanje i tihe bolne uzvike naših susjeda koji su sjedili do nas, odjurili smo kući gdje smo zatekli staru gospođu gdje jedva diše u naslonjaču. Ćuci, koju smo brižljivo svakog jutra spremali u podstavljenu košaricu, netragom je nestala.

Baka je već sve pretražila. Bez uspjeha. Mi smo pregledali svaki kutak. Također bez uspjeha.

- Mora da ju je netko ukrao - uzdisala je moja žena.

Prvo smo posumnjali na mljekara koji je predvečer navratio da bi se raspitao koliko boca mlijeka trebamo preko blagdana.

Najbolja supruga na svijetu nazvala ga je bez oklijevanja usred noći.

- Eliezere, da niste možda ponijeli sobom jednu dudu?

- Nisam - odgovori Eliezer - nemam običaj uzimati dude.

- Bila je u košarici lijevo od krevetića a sada je nema ondje.

- Žalim slučaj. A što se mlijeka tiče, ostaju, dakle, dvadeset i tri boce za srijedu. Je li to u redu?

To je doduše bilo u redu ali ono ostalo baš nije bilo uvjerljivo, Naša je sumnja rasla. Premišljali smo već ne bismo li daljnje traganje povjerali nekom detektivu ili možda još bolje vidovnjaku, kad li moja žena, nervozno premećući rukama po naslonjaču, u jednoj udubini napipa nestalu plemenitu dudu. Kako je ondje dospjela, ostalo nam

10 '70/tonot1 rom

Pitali smo našeg vodoinstalatera da li možda postoji neki gajgerov brojač ili rašlje ili bilo kakva druga naprava za pronalaženje skrivenih dudu, a on nam reče da ne postoji, već da bismo mogli uzeti psa tragača, koji je uvježban da otkriva droge; ti svašta znaju nanjušiti. Netko drugi nam je savjetovao da nabavimo sićušan odašiljač, kakav imaju piloti, koji se javlja signalom »blip-blip« čim pilot iskoči s padobranom. To nam se učinilo dobrom idejom - ali kako prikazati odašiljač na Ćuci? Najjednostavnije od svega bilo bi privezati Ćuci lancem za krevetac ali se liječnik s time nije složio.

- Dijete bi se moglo zagušiti - reče. - Dajte joj samo malo više ljubavi.

- Ephraime - upozorila me najbolja supruga na svijetu - mislim da ću poludjeti.

Noću su je mučile more. Sanjala bi, recimo, da se mravojed prikrao kroz kuhinju, ugrabio Ćuci i pobjegao s njom u najdublju afričku džunglu, tako da ga nikada više nije mogla pronaći, to više što nije ni znala kako zapravo mravojed izgleda. Također bi joj se prisnilo da je dudu sama pobjegla, kao u crticu na televiziji: hop-hop-hop, i Ćuci preskočila preko zida... Grozno!

A onda smo napokon otkrili mračnu tajnu dude Ćuci.

Večer je počela uobičajeno: u sedam sati moja je žena prišla novom čeličnom trezoru, stavila ključ u bravu, otvorila ga i izvadila Ćuci. Zatim je plegla Renanu u krevetac, stavila joj Ćuci u usta, izišla i zaključala vrata. Ćuci je, naime, u to vrijeme bila osigurana na 20.000 funti. Ne želim kazati da se novcem može nadoknaditi gubitak odvratne, pljesnivo-zelene dude, ali ipak...

Nešto me ponukalo da se prikradem vratima i provirim kroz ključanicu.

- Ženo - pozvah tiho. - Dođi ovamo! Brzo!

Pritajena daha gledali smo kroz ključanicu kako naša mala Renana nečujno silazi s krevetića, prilazi kauču i gume Ćuci duboko u procjep između jastuka. Potom odgega natrag, uzvere se na krevetac i zaurla svom snagom...

Odahnuli smo: naše je dijete, znači zdravo kao dren, nema kompleksa i nije ovisno ni o kakvoj dudi već jednostavno uživa da nas muči.

Liječnik kaže da je ta pojava česta kod djece njene dobi, čemu je po svoj prilici uzrok nedostatak roditeljske ljubavi.

NADNARAVNI ODREZAK

Ova priča ne bi nikada nastala da u restoranu *Martin i Cion* ne služe tako ogromne odreske. Pravi izazov privrednoj politici naše vlade.

Subotom običavamo moja supruga, troje naše djece i ja ručati kod *Martina i Ciona* i svaki put pred nas iznesu pet takvih divovskih odrezaka. Prvi put sam pomislio da su se zabunili i dali nam dvostruke porcije ali pokazalo se da je to normalna veličina *martin-cionističkog* odreska a nikakva reklama.

Najteže je bilo djeci, koja bi nakon nekog vremena samo tužno zurila u goleme ostatke odreska na tanjuru.

- Mama - jadikovala je Renana - ne mogu više.

- Čak je i nama odraslima bilo teško, premda su Martin i Cionovi odresci iznimno ukusno pripravljeni. Ili možda baš stoga. Srce nam se cijepalo pri pomisli da veću polovicu tog divnog odreska moramo tek tako ostaviti na tanjuru.

Zar baš moramo?

Nije me zato uopće iznenadilo kad mi je jedne subote, pošto smo klonuli ne smazavši ni polovicu, najbolja supruga na svijetu prišapnula:

- Zašto ne bismo ostatak ponijeli kući za večeru?

Zašto ne bismo? Pitanje je samo kako? Ne možemo tek tako išetati iz prepunog restorana s komadom odreska u ruci. Osim toga, još se dobro sjećam kako sam jednom zamotao pola hre-

novke sa senfom u papirnatu servijetu i nehajno je strpao u stražnji džep od hlača. Kad sam idući kući usput nešto kupio i posegao u džep da platim, umjesto lisnice izvukao sam neku odvratnu, ljepljivu kašu koja mi se cijedila po prstima... Ne, tako nešto ne želim ponovo doživjeti. Odlučio sam stoga da ništa ne krijumčarimo. Pozvao sam gospodina Ciona.

- Da li biste bili tako ljubazni i zamotali nam ostatke ovih odrezaka za našeg psa?

Bila je izvrsna ideja, priznat ćete, da cijelu krivnju prebacim na našu kuju Maksi. Cion se vratio iz kuhinje s ogromnom plastičnom vrećicom u ruci i širokim osmijehom na licu.

- Dodao sam - reče ljubazno - još nekoliko kostiju.

Bilo je tu, ako ćemo pravo, bar pet kila slonovskih kostiju a povrh toga sva sila iznutrica i raznih otpadaka izvađenih iz kante za smeće. Silno smo mu zahvalili a kod kuće smo istresli odvratni sadržaj vrećice pred Maksi i brže-bolje pobjegli od smrada. Čudljiva kuja proždrla je sve - osim odrezaka.

Poučen iskustvom, slijedeće subote primijenio sam novu strategiju.

- Hoćete li nam ove ostatke zamotati za psa? - rekoh Cionu. - Samo, molim vas nemojte ništa drugo dodati.

Bio sam zadovoljan sobom kako sam to lijepo izveo kad li se ona budala Cion najednom usprotivi.

- Zašto? - reče. - U kuhinji imamo tako divnih otpadaka za vašega psića.

- Vrlo ste ljubazni - odgovorih mu - ali naša Maksi je vrlo razmažena kujica, ne jede ništa drugo osim odrezaka.

Na ovom se mjestu u razgovor uplete čupavac koji je sjedio za susjednim stolom.

- Veoma griješite, moj gospodine, da znate. Hranite jadnu životinju onim što je najštetnije za nju.

Predstavio se kao veterinar i pred prepunim restoranom glasno nam održao predavanje.

- Za pseću probavu nema ništa gore od prženog mesa. Ne bih se uopće začudio da vam pas prestane rasti. Koje je pasmine?

- Patuljasti pinč - rekoh pakosno. - A osim toga je kuja.

Okrenuo sam veterinarskom gnjavatoru leđa i rekao Cionu da mi ipak zamota odreske posebno.

Veterinar je samo tresao raščupanom glavom i tužno nas gledao. Cion je nestao u kuhinji i ubrzo se vratio s odrescima uredno umotanima u novinski papir.

- Što je to? - povikao sam. - Zar nemate plastičnu vrećicu?

- Ali čemu? - Cion će nedužno.

Doista, čemu?! Kako da tom nesretniku objasnim da ja ne mogu jesti odreske koji su bili umotani u štrajkove i bombaške napade? Vozeći se kući bacili smo novine s odrescima kroz prozor.

Ali ne predajem se ja tako lako. Druge subote osvanuli smo kod *Martina i Ciona* s našom vlastitom, novom novcatom plastičnom vrećicom. Čupavi veterinar morao je s nemoćnim gnjevom gledati kako nam onaj glupan Cion predaje štetne ostatke odrezaka u higijenskoj ambalaži.

Gozba je trajala tri dana i tri noći. Imali smo odrezak za večeru, odrezak za doručak, odrezak za ručak i za još nekoliko obroka. Maksi je ležala na podu i pozorno promatrala kako ih trpamo u usta a da sama nije takla ni zalogaja.

- Ephraime - uzdahnula je najbolja supruga na svijetu kad smo slijedeće subote ponovo sje-

dili kod *Martina i Ciona*. - Ja odrezak više ne mogu ni vidjeti a kamoli jesti.

Govorila nam je svima iz duše, iz duše i želuca. Naručili smo pečenje i to za svaki slučaj kod Martina. Ali se Cion, ta ljubazna budala, nije dao smesti i kad smo završili ručak, donio nam je plastičnu vrećicu punu rabljenih odrezaka.

- Za vašu Maksi - reče.

Otada nas je svake subote mučilo pitanje kako da se riješimo neželjenog dara. Nismo se mogli samo tako voziti gradom i sijati za sobom mesne tragove jer bi već ubrzo u književnom podlistku osvanuo naslov: KISHON- PISAC ILI MESAR?

Malo-pomalo postali smo fanatični anticionisti. A onda sam naposljetku došao na spasonosnu ideju.

- Cione - rekoh mu jedne subote tužnim glasom. - Ne morate nam više ostavljati odreske. Maksi je uginula.

Oborio sam pogled a Cion mi je u znak sućuti šutke stisnuo ruku. Za susjednim je stolom raščupani veterinar ustao i povikao:

- Vidite! A ja sam vas lijepo opomenuo! Ubili ste nedužnu životinju!

Rafi, naš stariji sin, promrmljao je nešto kako je sirota Maksi dospjela pod auto ali time je samo još dolio ulje na vatru. Raspoloženje je bilo protiv nas. Pojeli smo na brzinu, išuljali se pognute glave i podvijena repa i odvezli se kući. Osjećali smo se poput bande ubojica. Uopće nas ne bi iznenadilo da smo našli Maksi mrtvu pred kućnim pragom. Srećom, veseli lavež kojim nas je dočekala, umirio je našu savjest. Sve je opet bilo u redu.

Neko smo vrijeme živjeli sretno i nikakvi nam odresci nisu remetili mir. Tek jučer najbolja supruga na svijetu sasvim slučajno, usput dobaci:

- Mogli bismo u subotu kod *Martina i Ciona* na ručak.

- Stvarno - rekoh. - Zašto da ne? Oni imaju izvrsne odreske.

U najgorem ćemo slučaju reći Cionu da smo kupili novog psa.

LUTKE NA UZICI

Sve je počelo kad je Doron u vrtiću slavodobitno objavio:

- Gledao sam *Piccoli*.

Ne možemo, dakako, od predškolskog djeteta očekivati da potpuno i ispravno izgovori »Teatro dei Piccoli« i da još k tome objasni kako je to slavno talijansko lutkarsko kazalište. »Piccoli« je njemu dostatno. A dovoljno je očigledno bilo i onima koji su ga slušali. Iz tog kruga izdvojila se mala djevojčica, neobično pametna za svoje godine, a k tome još i prava ljepotica, i pritrčala svome ocu.

- Tata, hoću *Piccoli*.

- Ti si još premalena za kazalište - odlučno odgovori otac. - Ne dolazi u obzir! Zaboravi to!

Sutra navečer su otac i kći - drugim riječima: pisac ovih redaka i njegova kći Renana - otišli na lutkarsku predstavu.

Na putu u kazalište primijetio sam da moju kćer neobično privlače daske koje život znače. Kao da je nekakva prirodna nadarenost vuče prema pozornici. To mi je i sama saopćila.

- Kad budem velika, igrat ću u kazalištu.

- Što ćeš igrati?

- Skakat ću preko konopa.

Da li zbog neiskustva u tom mediju ili možda zbog nečeg drugog, ali moja se djevojčica preplašila kad se svjetlo ugasio.

- Tata - bojažljivo je prošaputala. - Zašto je mrak?

- U kazalištu je uvijek mrak.
- Zašto?
- Zato jer počinje predstava.
- Ali zašto u mraku?

Kad se s Renanom jednom nađete na kolosijeku zvanom »zašto« nikada s njega nećete sići osim ako joj nečim posve drugim ne zaokupite pažnju, kao recimo: »Gledaj, srce, tata stoji na glavi!« ili »Hoćeš li žvakaću gumu?« Odgajati djecu nije ni izdaleka tako lako kao što izgleda. Kako, primjerice, objasniti nedoraslu djetetu da u kazalištu mora biti mrak jer tako zahtijevaju vizualni efekti... da je to potrebno i zbog koncentracije ... i što ti ja sve ne znam?

- Renana! - rekoh strogo. - Šuti ili idemo kući!

Na sreću se zastor digao; mnoštvo lutaka nestajno se uskakuta po pozornici. Renana ih je gledala razrogačenim očima.

- Tata, a zašto ove glupe lutke plešu?
- Plešu zato što se vesele kad ih Renana gleda.
- Zašto mi to onda ne kažu, zašto plešu? Dosta plesanja, vi glupe lutke! - poviče ona prema pozornici. - Prestanite!
- Tiho! Ne viči!
- Ali zašto plešu?
- Zato što im je to zanimanje. Tata piše priče, Renana pustoši po kući a glumci - plešu.

Tu Renana dosta glasno zapjeva pjesmicu o tri mala miša. Gledaoci se uskomešaše. Neki su čak dobacivali vrlo nepristojne primjedbe o nedorslim roditeljima koji zaostalu djecu vode u kazalište. Renana je zamalo briznula u plač pa sam je brže-bolje pokušao umiriti.

- Gledaj, dušo! Vidi onu lutku tamo kako skače!

- Nije to lutka - ispravi me Renana. - To je čovjek-glumac.

- Ne, to nije čovjek, zlato, to je lutka.

- Nije - usprotivi se Renana. - Čovjek-glumac!

- Zar ne vidiš da je drven?

- Drven kao stablo?

- Ne. Drven kao stol.

Šutnja je potrajala cijelu minutu. Već sam se zabrinuo.

- Tata - oglasi se Renana napokon. - A zašto konopci?

- S pomoću njih se lutke pokreću.

- Ne lutke! Ljudi-glumci!

Shvatio sam da je nikada neću uspjeti uvjeriti pa sam pozvao u pomoć biljetera.

- Kažite nam, molim vas, jesu li to lutke ili glumci?

- Tko kaže da su to lutke? - odgovori ta budala namignuvši mi usput. - To su pravi pravcati glumci!

- Eto, vidiš! - reče Renana.

Ona ionako nikada nije imala neko veliko mišljenje o svom ocu a sada mi je samo trebalo još i ovo s lutkama koje plešu!

- Tata - Renana će opet. - A zašto ja nemam konopce?

- Zato što ti nisi lutka.

- Jesam, jesam! Mama mi uvijek govori da sam njena lutka.

Renana brižne u plač.

- Ma, jesi lutka, jesi! Ti si slatka mala lutkica-uvjeravao sam je svim silama.

Prestala je plakati tek kad su se na pozornici pojavile životinje koje je odmah stala prozivati.

- Vau, vau. Mijau! Mu-u-u! Kuku-ri-ku!... A što je ono, tata? - reče i pokaže na neko čudovište koje je bilo nalik na križanca između vjevice i vola.

- Zar nije lijepa životinja? - rekoh.

- Jest, ali što je to?
- To ti je gnu - odgovorih joj u očajanju.
- A zašto?

Izišao sam iz kazališta mršaviji za nekoliko kilograma i stariji za nekoliko godina dok je Renana u mom naručju bila puna životne energije.

- Moj tata kaže - objašnjavala je svima uokolo - da su ljudi-glumci vezani za konopac zato da ne bi pobjegli.

Svjetina me prezirno gledala kao da kaže: nevjerovatno je kolikim sve glupostima neki roditelji djeci pune glavu. A policija stoji i ne poduzima ništa.

- Tata - Renana će kao zaključak svega - ja neću igrati u kazalištu.

Da kazalište »Piccoli« ništa drugo nije postiglo, već zbog ovoga njegovo gostovanje u našoj zemlji nije bilo uzaludno.

VRTULJAK

Stara izreka kaže: ljepše je davati nego uzimati. Tako i mi, kad god se u kući nađe neka nepotrebna stvar, kažemo: to može poslužiti kao krasan dar. Imamo, štoviše, cijeli magazin pripremljenih darova, uredno složenih i razvrstanih. Uvijek kad nam tko nešto daruje, kažemo: hvala lijepo - a dar spremimo. Dječje stvari idu u poseban pretinac, knjige većeg formata, naročito hebrejski klasici - u pretinac s oznakom »Bar-Mitzvah«,¹ pocinčani tanjuri - pod oznaku »Vjenčanja«, jeftine veze - pod »Rođendani«, pepeljare nemogućeg izgleda - pod »Useljenja«, i tako dalje.

Jednoga dana naš prijatelj Ben-Cion Ziegler došao nam je u posjet i donio mojoj ženi na dar veliku bombonijeru umotanu u celofan, tako da su se na poklopcu lijepo mogle vidjeti naslikane crvene ruže. Bili smo presretni jer je takva bombonijera pogodan dar za svaku prigodu. Već smo je htjeli staviti u pretinac pod »Razno«, kad nas je iznenada obuzela želja za nečim slatkim, koju smo mogli utažiti samo čokoladom. Požudno smo strgali celofan, otvorili bombonijeru i - ustuknuli. U kutiji je bilo tuce smeđastih, tvrdih kuglica na koje se već bila nahvatala plijesan.

- Ovo je apsolutni rekord - reče najbolja su-

¹ *Bar-Mitzvah* - obred kojim se dječak, kad navršši trinaest godina, prima /a punopravnog člana židovske vjerske zajednice.

pruga na svijetu dršćući od bijesa. - Najstarija čokolada koju sam ikada vidjela!

Smjesta smo s bombonijerom odjurili Ziegleru. Pogledao ju je, pocrvenio, probljedio i, preznojavajući se, objasnio nam da ju je dobio prošle godine od svog prijatelja Bar-Honiga. Nazvali smo Bar-Honiga i oštrim ga riječima napali. Isprva je mucao i nešto petljao a zatim je priznao da ju je dobio kao rođendanski dar od Gliicka. Istraživali smo dalje. Glick je bombonijeru dobio prije četiri godine od ženine nećakinje kad su mu se rodili blizanci. Nećakinja se još dobro sjećala da ju je dobila od Goldsteina 1963.g. Goldstein ju je dobio od Glasera, Glaser od Steinera a Steiner - nećete mi vjerovati - od moje drage tetke like 1960.g. Sad se sjećam da je godinu dana prije tetka lika uselila u novi stan i budući da u odgovarajućem pretincu nismo imali ništa u rezervi, morali smo teška srca žrtvovati bombonijeru.

Tako je ta naša kutija prošla zemlju uzduž i poprijeko, bila na svim mogućim proslavama - da bi se opet vratila u naše ruke i, da je nismo otvorili, možda bi poživjela još kojih pedeset godina prije nego što bi se posve raspala.

Moja je pak dužnost obznaniti da je bombonijera, koja je u državi Izrael služila kao trajno sredstvo darivanja, povučena iz opticaja. Netko će morati kupiti novu. Žalim slučaj.

TELEKOMPLIKACIJE

Kad putuje po svijetu, izraelski se građanin osjeća kao odsječen od svoje zemlje. Pokatkad na TV-ekranu uspije uhvatiti kartu Sinaja prošaranu točkastim i iscertanim linijama, ponegdje naleti na prastare izraelske novine a s vremena na vrijeme dobije pismo od kuće, u kojem obično stoji: »Idući put više!« I to je sve...

To bi, zapravo, bilo sve da nije - telefona, te praktične, korisne, čudesne naprave koja vas u tren oka spoji s vašim najbližima, najdražima, najvrednijima. To je nenaplativo! Da, nenaplativo je prava riječ: minuta razgovora na relaciji New York-Tel Aviv stoji cijelih osam dolara.

Pa neka stoji koliko hoće!

Izraelski građanin u svijetu duboko udahne, diže telefonsku slušalicu u nekoj pohabanoj hotelskoj sobi, dršćućom rukom okreće brojčanik i napeto sluša kako negdje na drugom kraju svijeta zvoni telefon. Bit će vrlo kratak. Kod kuće sve u redu? Djeca zdrava? Ja dobro. Vratit ću se čim budem mogao. Nemoj žuriti da platiš porez, ima vremena. Šaljem vam poljupce. I to je sve. Kratko i srdačno... najviše tri minute.

- Halo - začuje se poznati slatki glasić s one strane oceana.

- Tko je tamo?

To je moja djevojčica Renana. Srce mi se ispunilo nježnom toplinom.

- Halo, Renana, dušo - proderem se u slušalicu. - Kako si?

- Tko je tamo? - Renana će opet. - Halo.
- Ovdje tata.
- Tko?
- Tata, tata ovdje. Je li mama kod kuće?
- A tko je tamo?
- Tata.
- Moj tata?
- Da, ovdje tvoj tata. Daj mi mamu, srce!
- Čekaj malo... tata, slušaj tata...
- Slušam.
- Kako si?
- Dobro sam, dobro. Gdje je mama?
- Ti si sada u Americi. Zoveš iz Amerike?
- Da, zovem iz Amerike i jako mi se žuri...
- Hoćeš li Amira?

Ako kažem da neću, Amir će se uvrijediti.

- Dobro, daj mi ga, ali požuri! Do viđenja, malena!

- Molim?
- Rekao sam do viđenja!
- Tko je tamo?
- Zovi brata!
- Do viđenja, tata!
- Do viđenja, mila, do viđenja!
- Molim?
- Daj mi Amira, k vragu!
- Amire, gdje si? Tata te zove, Amire! Amire-e!

Prošlo je već sedam debelih minuta. - Sedam minuta po osam dolara! Djeci bi trebalo zabraniti da telefoniraju. Osam minuta. Gdje je sad taj klinac? Amire-e-e!...

- Halo, tata?
- Halo, mali moj, kako si?
- Dobro. Kako si ti?
- Dobro sam. Je li sve u redu, Amire?
- U redu je.
- Drago mi je.

Stanka. Najvažnije smo iscrpli.

- Tata!
- Molim.
- Renana ti ima još nešto reći.

Pred očima mi se ukaže neka vrsta ogromnog taksimetra na kojem brojke zvrndaju bjesomučnom brzinom... Klik... 360 izraelskih funti... Klik: 396... Klik: 432... Klik.

- Tata, slušaj tata...
- Slušam.
- Jučer... jučer...
- Što je bilo jučer?
- Jučer... čekaj malo! Amire, pusti me da govorim! - Tata, Amir me gura.
- Zovi mi mamu! Brzo!
- Čekaj malo... Jučer...
- Je?
- Jučer... znaš, jučer... čuješ li me?
- Da, čujem te. Jučer, što se dogodilo jučer, jučer što, što je bilo jučer?
- Jučer Mošik nije došao u vrtić.
- Gdje je mama?
- Molim?
- M-a-m-a!
- Mame nema kod kuće. Tata, slušaj...
- Da, što je?
- Hoćeš li Amira?
- Ne, ne trebam ga više. Zbogom, dušo!
- Tko?
- Šaljem ti poljubac!
- Što?
- P-o-l-j-u-b-a-c!
- Jučer...

Linija se prekinula. Možda sam nehotice dotakao vilicu telefona. Spuštam slušalicu. Pogled mi je ukočen, srce mi se steglo, krv mi se ledi. Prokleta sprava veselo zazvoni. Telefonistica reče ljupkim glasom:

- To je 166 dolara i 70 centi, Mr. Kitchen.

KIKIRIKI S GROŽDICAMA

- Ephraime, jesi li siguran da je to večera?

- Gotovo sam siguran...

Već po stoti put razglabamo isto pitanje.

Gospođa Spiegel je nazvala i pozvala nas u srijedu navečer u pola devet. Zahvalio sam joj na pozivu i rekao da ćemo doći. Odonda ni o čemu drugom ne raspravljamo već o tom telefonskom pozivu, jer gospođa Spiegel nije rekla da nas poziva na večeru ali nije rekla ni da nas *ne* poziva na večeru.

- Nitko ne poziva ljude u pola devet ako im ne misli dati večeru - zaključi moja žena. - Zato mislim da će to ipak biti večera.

Dijelio sam njeno mišljenje. Ako nemaju namjeru da vas nahrane, onda obično kažu »negdje poslije osam« ili »između osam i devet« - ne kažu »u pola devet«. Nisam doduše siguran da li je gospođa Spiegel rekla »točno u pola devet« ali glas joj je djelovao vrlo hranjivo...

- Sad sam već i ja gotovo sigurna da nas je pozvala na večeru - reče najbolja supruga na svijetu.

Predložio sam da je nazovem kako bih napipao o čemu se radi ali se moja žena usprotivila.

- To je previše prozirno - reče. - Osim toga dobro poznam Spiegelove. Kad oni pozovu goste, stol je uvijek pun.

Već sam u sebi zamislio stol koji se savija pod težinom pladnjeva punih roštilja, purana, gusaka, pataka, salata, pečenih krumpirića i raznih

umaka. Nadam se da neće prije jela razvezati priču. Za razgovor ima vremena i poslije večere.

Slučaj je htio da u srijedu zbog raznih obaveza nismo uopće stigli ručati. Bacili smo u usta tek koji zalogaj. Kad smo stigli kod Spiegelovih, atmosfera nije obećavala ništa dobro. Ponajprije, bili smo prvi gosti. Spiegelovi se još nisu dospjeli ni obući. Zabrinuto smo se osvrnuli po sobi ali nismo uspjeli zaustaviti pogled ni na čemu konkretnom. Bili su tu: naslonjači, garnitura za sjedenje i niski stol na kojemu je stajala zdjela s kikirikijem, bademima i suhim groždicama, jedna omanja zdjela s maslinama, tanjur is.ock:ica sira u koje su bile zabodene plastične čačkalice i široka čaša u kojoj su bili slani štapići. Nije li ipak gospođa Spiegel na telefonu umjesto pola devet rekla devet i pol? A možda uopće nije spomenula vrijeme već se to meni samo pričilo?

- Jeste li za piće?

Gospodin Spiegel, vežući usput kravatu, smiješa nam piće zvano »John Collins«, izvanredno osvježujuće piće koje se sastoji od trećine konjaka, trećine soda-vode i trećine *Collinsa*. U svakoj bi nam drugoj prilici ovo piće izvrsno prijalo ali ovaj su put naši želuci očekivali puricu ili nešto slično - u svakom slučaju nešto konkretno.

Pošto smo nazdravili, domaćin započe razgovor o Sartru. Uzeo sam šaku kikirikija i pokušao mu razložiti svoje mišljenje o egzistencijalizmu. Ali ubrzo sam shvatio da mi nedostaje materijala. Što je odraslu čovjeku šaka kikirikija? Posegao sam za maslinama ali ih je moja žena već sve bila slistila. Kao i sir. Kad smo načeli razgovor o izborima, preostale su još samo tri groždice i jedan slani štapić.

- Oprostite - reče gospođa Spiegel. - Donijet ću još.

Ona uze prazne zdjele i pođe u kuhinju. Pogledali smo krišom za njom ne bismo li kroz otškrinuta vrata ugledali bilo kakav znak kulinarskog obilja, ali ništa od toga. Kuhinja se doimala poput bolničke sobe: bijela, čista i - prazna.

U međuvremenu pristigli su još neki gosti - već je bilo prošlo devet sati - a meni je želudac počeo sve glasnije kruljiti. Gotovo sam propao u zemlju od srama.

Već poslije druge zdjele kikirikija osjetio sam da mi u želucu nije dobro. Ne, nemam ja u načelu ništa protiv kikirikija; to je vrlo ukusna namirnica puna vitamina, proteina i svih tih stvari, ali nikako ne može nadomjestiti purana ili jastoga s majonezom.

Osvrnuo sam se oko sebe da vidim što je s mojom ženom. Po izrazu njena lica prosudio sam da mandule i groždice u njenoj utrobi ratuju s »Johnom Collinsom«. Navalio sam na sir, progutavši usput jednu plastičnu čačkalicu, i više se nisam mogao zaustaviti. Gospođa Spiegel nas je iznenađeno gledala, potihom razmijenila nekoliko riječi sa svojim mužem i pošla u kuhinju po nove zalihe.

Netko je u razgovoru spomenuo kako svakim danom ima sve više nezaposlenih.

- Nije to još ništa - primijetio sam. - Cijela nacija gladuje.

Na svu sreću izgovorio sam to prilično nerazgovijetno jer sam imao puna usta slanah štapića. Ali razljutilo me što mi tu netko jadikuje nad nezaposlenošću kad istovremeno u ovoj pristojno namještenoj sobi sjede ljudi koji vape za koricom kruha. Zdjela s kikirikijem i opet se ispraznila a lica naših domaćina odavala su prve znakove panike. Gospođa Spiegel premetala je

neko vrijeme po ormaru da bi napokon izvukla neke karamele koje smo za tili čas smazali. Već sam spomenuo da od jutra nismo ništa jeli. Zato sada nismo mogli prestati jesti. U meni je nestalo i posljednjeg traga samokontrole. Trpao sam u usta sve što mi je bilo na dohvat ruke. Šlani su mi štapići toliko hrskali u ustima da sam gotovo oglušio. Pomalo mi se vrtjelo u glavi. Nije ni čudo jer, kad se sve zbroji, imao sam u želucu oko dvije kile kikirikija, pola maslinovog drveta i ocean pun soli. Teškom sam mukom susprezao napad štucavice. Moja žena, pošto je pojela i zadnju karamelu, zurila je u mene tupim, ljepljivim pogledom. Kad bih pogledao opustošene zdjele, gotovo bi mi pozlilo. Imao sam osjećaj da ću se raspuknuti. Nisam mogao više ni pomisliti na jelo... samo ne jelo ... nikad više jelo...

- Gospodo, izvolite, prijedite ovamo!

Gospođa Spiegel širom je otvorila vrata susjedne sobe. Ugledali smo dug stol prekriven bijelim stoljnjakom a na njemu... o, ne... ne... puran, juha od gljiva, prženi krumpirići, šparoge, salate, umaci...

MOJE ZLATO SPAVA

Ima djece koju nikakva sila ne može natjerati da na vrijeme pođu u krevet. Naš Amir srećom ne spada među takve. On liježe točno poput sata. Takvo je dijete prava blagodat! U pola devet, ni minutu prije ni kasnije, on ide na spavanje a ustaje u sedam izjutra svjež kao ružica, točno po preporuci liječnika i po želji roditelja. Sve je samo stvar discipline.

Cijeli taj veliki pedagoški uspjeh ima samo jednu kvaku: sve to uopće nije istina. Ja naime lažem, lažem baš kao i svi roditelji. Amir zapravo liježe između 23 sata i 30 minuta i 2 sata i 15 minuta, što ovisi o zvijezdama na nebu i o TV programu, a ujutro jedva ispuže iz kreveta na sve četiri. Nedjeljom i blagdanom uopće ne ustaje.

Mali se, istina, ne protivi da legne u 8 sati i 30 minuta kao što liječnici preporučuju. Točno u to vrijeme oblači pidžamu i liježe u krevet, čak poželi roditeljima laku noć. Tek poslije nekog vremena - recimo minutu, minutu i pol - on ponovno ustaje da bi oprao zube. Zatim hoće nešto popiti, onda mora piškiti, onda pregledava školsku torbu da nije što zaboravio, onda opet nešto popije, usput pogleda crtić na televiziji, zatim se malo poigra s psom, pa opet ide piškiti, onda neko vrijeme u vrtu promatra puževe, poslije toga gleda jordanski TV program a onda krene u kaznenu ekspediciju tražeći po kuhinji nešto slatko. I tako sve do 2 sata i 15 minuta kada je vrijeme za spavanje.

Naravno da takav način života ostavlja tragove. Amir je bljedolik, gotovo prozračan, s velikim kolobarima oko očiju pa se doima poput duha s naočalama. Učitelj nam se tuži da zna usred sata zaspati i pasti pod klupu. Preporuča psihoterapiju. Pitao je također kada Amir ide spavati. Odgovorili smo mu: točno u pola devet.

Dugo vremena mučila nas je pomisao kako sva ostala djeca u našem susjedstvu pravovremeno idu na spavanje poput one male Avital, Gideonove kćerkice. Gideon je u svojoj obitelji zaveo apsolutnu poslušnost i željeznu disciplinu - on je gazda u kući i tu nema pogovora. Avital ide u krevet točno u 20 sati i 45 minuta. Sami smo se u to uvjerali kad smo neke večeri bili kod njih u posjetu. U 20 sati i 44 minute Gideon je bacio pogled na sat i samo mirno i kratko rekao:

- Tally. U krevet.

Ni slova više. To je bilo posve dovoljno. Tally je ustala, poželjela nam svima laku noć i otapkala u svoju sobu bez riječi prigovora. To se zove disciplina! Najbolja supruga na svijetu i ja umirali smo od srama u našim naslonjačima, pri pomisli da u isto vrijeme naš sin Amir luta kod kuće polumračnim sobama poput Hamleta u Helsingoru. Sramili smo se tako sve do dva sata po ponoći. U dva sata izjutra otvorila su se vrata i na pragu je stajala poslušna mala Avital, posve budna, držeći u ruci svežanj novina.

- A gdje je tjedni prilog? - upitala je.

Sad je na Gideonu bio red da umire od srama. Otada svim našim gostima pripovijedamo kako naša djeca točno na minutu idu u krevet.

Zapravo mi vrlo dobro znamo što je pridonijelo tome da Amir ne može na vrijeme zaspati. On se virusom nesanice zarazio za vrijeme Šestodnevog rata kad je radio cijele noći javljao vijesti sa fronte a mi nismo imali srca da ga otjeramo

u krevet. Tu pedagošku nesmotrenost plaćamo sada tako da mu puštamo na volju da cijelu noć luta, pere zube, piški, igra se s psom, promatra puževe i slično.

Jednom sam zatekao Amira oko 3 sata u noći u kuhinji kako pokušava prokrijumčati bocu Coca-Cole ispod ruke.

- Zašto ne spavaš, sine? - upitao sam ga.

- Zato što mi je dosadno spavati - glasio je prilično neočekivan odgovor.

Pokušao sam mu navesti primjer mnogih životinja koje liježu sa suncem i ustaju sa suncem, na što mi on odvrati primjerom sove koja mu je ideal još od mladosti, što će reći od prekjučer. Premišljao sam ne bi li najbolje bilo da ga dobro isprašim po turu, ali se najbolja supruga na svijetu usprotivila tome jer ne može podnijeti da joj tučem djecu. Nije mi preostalo drugo već da ga oštrim riječima otjeram u krevet. Amir je poslušno otišao i do tri sata rješavao križaljke.

Obratili smo se psihoterapeutu koji nas je odmah upozorio da ništa ne pokušavamo silom jer bi to moglo ostaviti traga u njegovu duševnom životu.

- Priroda će se sama pobrinuti ako joj za to damo priliku - reče nam.

Dali smo prirodi priliku ali ona je nije iskoristila. Kad sam jednom u pola četiri izjutra zatekao Amira gdje kredom u boji crta avione po zidovima, toliko sam se razbjesnio da sam smjesta nazvao popustljivog psihoterapeut i.

Na drugom kraju javio mi se umilni dječji glasić:

- Tata spava.

Spas je došao za blagdane Pashe, kad školska djeca imaju ferije.

Nije se zbilom odjednom. Prvog dana školskih praznika Amir je ostao budan do 3 sata i 45

minuta a drugoga dana nije sklopio oka sve do 4 sata i 20 minuta. I nama je njegov burni noćni život poremetio san jer, dakako, nismo mogli mirno ležati i brojiti ovce dok naše vlastito ja-nješće luduje po kući.

Iz dana u dan sve je bilo gore. Amir bi zaspao sve kasnije. Najbolja supruga na svijetu htjela ga je dobro isprašiti po turu ali sam se tome usprotivio budući da ne mogu dopustiti da mi ona tuče djecu.

Jedne besane noći najednom joj je sinula spasonosna ideja.

- Ephraime - reče i uspravi se u krevetu. - Koliko je sati?

- Pet i deset - zijevnuh.

- Ephraime, ja mislim da Amirovo vrijeme za spavanje više ne možemo pomaknuti *unazad*. Zašto ga onda ne bismo pomaknuli *unaprijed* ?

Na prvi pogled se njena zamisao doimala prilično revolucionarnom ali se poslije pokazala i odgojno vrlo mudrom. Dali smo njegovim upalim crveno obrubljenim očima punu slobodu. Štoviše, poticali smo ga da uopće ne spava.

- Pođi u krevet kad te je volja. Tako je za tebe najbolje.

Pokazalo se da je naš sin bio vrlo spreman surađivati, a evo i rezultata te suradnje:

Trećeg dana zaspao je u 5 sati i 30 minuta i probudio se iza podneva.

Osmog dana spavao je od 9 sati i 50 minuta do 18 sati i 30 minuta.

Trinaestog dana legao je u 15 sati i 30 minuta i probudio se sav živahan u ponoć.

Šesnaestog dana usnio je u šest popodne a ustao s pijetlima.

Posljednjeg, dvadeset prvog dana školskih ferija, Abnir je dostigao samog sebe. Zaspao je

točno u 20 sati i 30 minuta i probudio se točno u 7 sati upravo onako kako liječnici preporučuju. Na tome je i ostalo. Naš sin tako redovito liježe i ustaje da po njemu možete ravnati satove. Osim ako ne lažemo, kao i svi roditelji.

TKO PITA, NE SKITA

- Tata!

Tako me obično oslovljavaju moja djeca. Ovaj put je to bio Amir. Stajao je na vratima moje radne sobe.

- Tata - reče mi moje plavooko, riđokoso drugorođeno dijete - je li istina da se Zemlja okreće oko Sunca?

- Naravno da je istina - odgovara tata.

- Kako znaš?

Eto, tu smo. To je najvjerojatnije posljedica onih svemirskih letova. Naše je dijete na putu da osvoji Sunčev sustav. E pa, sretno ti bilo, dječče!

- Svatko to zna - strpljivo mu objašnjavam. - To smo učili u školi.

- Što ste učili u školi?

Mozak mi je zatajio. Što smo mi to u stvari učili? Jedino čega se još iz znanosti o svjetovima sjećam, jest to da je profesor fizike nosio indijansku kravatu i da je zatvorenih očiju znao minutama i minutama govoriti bez prekida. Imao je isturene prednje zube. Čini mi se da smo ga zvali »konj«, ali nisam siguran. Morat ću jednom provjeriti.

- Čuješ li me, otkud znaš? - ponovno će Amir.

- Ne pitaj gluposti! - prekorim sina. - Ima stotine dokaza. Osim toga, kad bi se Sunce okretalo oko Zemlje, onda ne bismo imali Sunčev sustav nego Zemljin sustav.

Nisam ga baš uvjerio. Morat ću mu pružiti neke opipljivije dokaze, prije nego što sam dođe na neke lude ideje. Ne smijemo smetnuti s uma da je on ridokos...

- Gledaj - rekoh mu i uzeh sa stola gumicu za brisanje. - Zamislimo da je to Mjesec a da je ova kutija s čavlicima Zemlja...

Stolna svjetiljka je dakako bila Sunce. Tatica zatim graciozno stade vrtjeti gumicu i čavlice oko svjetiljke, polako, polagano, vrtimo, vrtimo...

- Vidiš li sjenu, glupavko? Kad se gumica nađe između čavlica i svjetiljke, čavlici su u sjeni...

- Aha. - Amir će prilično nepovjerljivo. - Ali oni će ostati u sjeni i onda ako umjesto gumice vrtiš svjetiljku...

Nevjerojatno kako su današnja djeca glupa!

- Mučni malo glavom! - viknuh. - Kad bi se svjetiljka vrtjela, onda bi sjena padala samo na jednu stranu.

A nije pala sjena već kutija s čavlicima, koji su se, valjda uslijed centrifugalne sile, rasuli na sve strane, vrag ih odnio.

- Klipane!

Prignuo sam se da ih pokupim, kad mi pogled padne na Amirove čarape. Jedna je opet visila preko cipele. Nisam još vidio tako neuredna djeteta!

- Opet izgledaš kao protuha!

Dok sam puzeći po podu skupljao čavlice i svaki se čas nabadao na poneki od njih, pokušavao sam se prisjetiti Galileja koji je tu cijelu priču o Suncu iznio na dvoru... nekoga tamo kralja. Znam, jer sam gledao komad u kazalištu. Zvao se »Si muove« ili tako nekako. Dobar komad, s izvrsnim glumcima. Sjećam se još da je na pozornici bilo mnogo stuba. Ali što mi to sad

pomaže? Pogledao sam kroz prozor prema nebu ne bih li ondje ugledao da se što kreće. Ali vani je padala kiša.

Poslao sam sina u njegovu sobu i preporučio mu da malo razmisli o svojim glupim pitanjima. Amir je uvrijeđeno otišao.

Čim se udaljio, dograbio sam enciklopediju i počeo užurbano prelistavati... Kolumbo ... Kopenhagen ... Kopernik, Nikola, njemački zvjezdoznanac (1473-1543). Raspisali se o njemu na više od pola stranice ali nigdje ni slova o tome što se zapravo oko čega okreće i zašto. Izgleda da se ni izdavači enciklopedije više ne sjećaju onoga što su učili u školi.

Pošao sam sinu u sobu i očinski mu stavio ruku na rame.

- Je li sada sve u redu, sine?

- Nije - odvrati derište. - Tata, ti nemaš pojma!

Tko nema pojma? Zar *ja* da nemam pojma? Bezobraznik, kako se samo usuđuje?

Podigao sam glas pokušavajući navesti riječi glumca u onom komadu.

- Sjeti se samo što je Galileo rekao svojim sucima: ipak se kreće.

- U redu, kreće se - reče moj sin - ali se ne kreće oko Sunca.

- Nego oko čega? Oko moga nosa?

Počeo sam se preznojavati. U pitanju mi je bio očinski ugled.

- Čekaj malo! Telefon! - viknuo sam i brže bolje istrčao iz sobe.

Iz najtamnijeg kuta svoje radne sobe krišom sam nazvao prijatelja Bruna koji je biokemičar ili nešto tome slično.

- Slušaj - prošaputao sam u slušalicu - kako mi znamo da se Zemlja okreće oko Sunca?

Neko je vrijeme šutio a onda me šapatom upitao zašto ja šapćem. Rekoh mu da sam promukao i ponovio mu pitanje.

- Pa to smo učili u školi - mucao je taj nazovi biokemičar. - Ako se ne varam, to dokazuju godišnja doba... naročito ljeto...

- Ta što ne kažeš! - posprdno sam mu se nasmejao. - Godišnja bi doba ostala i onda kada bi se svjetiljka vrtjela a kutija s čavlicima stajala na mjestu.

Nazvao sam svoju prijateljicu Dolly, koja je nekada studirala pravo. Ona se doista sjetila da su na satu fizike učili o nekakvom »Fouchetovom klatnu« koje su, koliko ona zna, spustili niz neki crkveni toranj a ono je na pijesku ostavljalo trag...

Sada pomalo počinjem shvaćati inkviziciju! Pa toj drskoj djeci ni jedno pravilo nije sveto i nastoje na svakom koraku osramotiti starije. Otkle znam da se Zemlja okreće oko Sunca? Znam i gotovo! Osjećam to u kostima, osjećam cijelim svojim tijelom.

Slomljeno sam se dovukao do pisaćeg stola da nastavim raditi. Gdje li je samo nestala gumica za brisanje?

- Tata!

Ridokoso čudovište je opet na vratima.

- Dakle, što se onda okreće?

Najednom osjetih strašan umor. Glava me boli. Ne može se čovjek cijeli život boriti protiv nekoga a pogotovo ne protiv svoje djece.

- Sve se okreće, sine - mrmljao sam. - Sve se okreće...

- Ti znači misliš da se Sunce okreće?

- Oko toga se još uvijek prepiru. Ali u današnje je vrijeme sve moguće.

Pogledao sam ga i zaurlao.

- Navuci već jednom te čarape!

NALIJEPI BLIŽNJEGA SVOGA

Kažu da je djetinjstvo sretno doba. I jest - ali za koga? Prije sam mislio da je to za trgovce dječjim igračkama, ali sada sam uvjeren da je djetinjstvo sretno doba za gospodina Frischa. Evo zašto...

Prije nekoliko mjeseci nepoznati je genij otkrio da djeca kupuju slikovnice samo ako mogu sama u njih naljepiti sličice a s ostatkom ljepila premazati pokućstvo i sagove. Rezultat tog otkrića je album od četrdeset i šest stranica »Čuda svijeta«. Na svakoj ima mjesta za devet naljepnica u boji, koje možete kupiti na uglu kod gospođe Frisch.

Album je vrlo poučan, sa slikama gotovo svih svjetskih čudesa, živih i mrtvih, od Sunčevog sustava do prapovijesnih nemani i od piramida do suvremenih tiskarskih strojeva koji izbacuju 100.000 sličica u minuti.

Ti strojevi rade dvadeset i četiri sata na dan.

Ti strojevi rade za moga sina Amira.

Glavni trik ove nove odgojne metode je u tome što kod gospođe Frisch možete kupiti naljepnice samo u zatvorenoj omotnici tako da dijete, prije nego što nađe lava koji mu nedostaje u albumu, mora kupiti svu silu drugih mačaka - u vreći. To je, naravno, prava katastrofa za kućni budžet ali, s druge strane, razmjenjivanjem naljepnica dijete razvija zdrav smisao za kasnije burzovne transakcije.

Amir na tom području pokazuje izuzetnu nadarenost. On uvijek dobije lavlji dio lavova. Za posljednjih nekoliko mjeseci uložio je u naljepnice cijeli svoj džeparac. U njegovoj sobi možete do koljena gaziti po čudesima ovoga svijeta. Niti jednu ladicu u kući ne možete otvoriti a da iz nje ne iskoči barem desetak brontosaura.

- Sine - zapitao sam ga jednom - album ti je već tako pun da više ni jedna naljepnica ne stane u nj. Zašto ih onda još kupuješ?

- Za svaki slučaj.

Jedino što mogu u njegovu obranu reći jest činjenica da on pojma nema što zapravo lijepi u album, budući da uopće ne čita priloženi tekst. O centrifugalnoj sili zna, na primjer, samo to da mu je njegov-prijatelj Niki za to dao dvije ribe sabljarke i dva *boeinga*. Čista prijevara!

Osim toga, on i krade.

Otkrio sam to jednog poslijepodneva kad sam prilegao da malo odspavam. Slučajno sam otvorio jedno oko i uhvatio svog riđokosog dječaka kako zavlači ruku u džep mojih hlača.

- Hej! - posve sam se razbudio. - Sto to radiš?

- Tražim novac - potvrdi on činjenično stanje.

- Nikiju treba buljooka štuka.

- A zašto Niki onda ne krade novac od svog oca?

- Ne može jer se njegov tata ljuti.

Vrlo uvjerljivo, nema što!

Razgovarao sam s prestupnikovom majkom i zaključili smo da se moramo posavjetovati s učiteljicom. Ona je sazvala sastanak svih roditelja čija djeca sakupljaju naljepnice. Bio je to vjerojatno najmasovnijhroditeljski sastanak u povijesti našega školstva.

Prema procjeni nastavnčkog zbora, broj naljepnica u opticaju među učenicima kreće se između tri i četiri milijuna po razredu.

- Možda bismo trebali - predložila je Amirova učiteljica - upozoriti poreske organe na silnu zaradu koju ostvaruju izdavači tih albuma, što bi dovelo do pada proizvodnje.

Njezin prijedlog nije prošao. Očigledno je i među nazočnim roditeljima bilo izdavača tih albuma.

U svom prilogu diskusiji spomenuo sam da mi je sin počeo krasti, što je u dvorani izazvalo samo podsmijeh.

- Moj sin je prošli tjedan izveo oružanu pljačku - izjavi jedan otac potišteno. - Napao je nožem svoga djeda samo zato što mu ovaj nije htio dati novac za mastodonta.

Nekolicina roditelja predložilo je bojkot industrije papira, drugi pak zabranu prodaje ljepila. Jedan otac, neki gospodin Frisch, nabaci da bismo mogli primijeniti »dansku metodu« koja se pokazala vrlo uspješnom u borbi protiv pornografije: preplaviti tržište naljepnicama sve dok ih se djeca ne zasite. Taj je prijedlog i prihvaćen.

Sutradan sam kupio kod gospođe Frisch cijelu košaru naljepnica, među kojima »Kulturu Azteka« i »Leonardovu prvu letjelicu«.

Amir je kratkim postupkom ispraznio košaru i za tili čas napunio naljepnicama sve donje ladice ormara. Držao se donjih ladica stoga što je nekoliko dana prije naša kućna pomoćnica ostala živa zakopana pod kišom svjetskih čudesa kad je otvorila gornji pretinac kuhinjskog ormara. Danska metoda, čini se, ipak nije bila djelotvorna; koliko god bih mu naljepnica donio, on bi svejednako pružao ruku i govorio: »Još!«

Naše se dijete čak i izgledom izmijenilo: oči mu se smanjile a obrazi naduli. Najbolja supruga na svijetu tvrdi da se on pretvara u hrčka. O hrčku u leksikonu piše: »Glodavac izgledom sličan štakoru, u obrazima ima džepove u koje

sprema zrna žitarica, te tako stvara zalihu za zimu.«

Prava slika i prilika Amirova.

Jučer sam se zatvorio u svoju sobu, pomeo nešto grčke mitologije sa stolca i sjeo da pročitam novine, kad li se odnekud stvori preda mnom moj mali hrčak i pruži mi šaku punu crno-bijelih naljepnica.

- Vidi! Giora Spiegel! - pokazivao mi je tuce slika velike nogometne zvijezde - A imam još i dvadeset i jednog Pelea i pet Bobbyja Moora.

»Čuda svijeta« dobila su konkurenciju - izišao je novi album »Svijet sporta«.

Na ovom mjestu završavam. Ako neko vrijeme ne budete čuli za mene, potražite me u našoj dnevnoj sobi pod hrpom južnoameričkih centarfora i evropskih golmana.

VELIČINA NA MALOM EKRANU

Prije velikog preokreta živio sam u posvemašnjoj anonimnosti. Tek, rijetko bi mi se posrećilo da doživim javno priznanje. Tako je na primjer moja »Hebrejska enciklopedija« (2 sveska) našla posebno mjesto u rubrici »Nove knjige« nekog časopisa za žene: »E.Kish. Hebr. Enc. Sv. 24«. Jednom sam se, na godišnjem odmoru, uspio popeti na vrh Kilimadžara, i da dopisnik agencije Reuter slučajno tada nije dobio gripu, bili bi me sigurno spomenuli u vijestima na radiju. Nekoliko godina kasnije, kad sam skladao Beethovovu X simfoniju, dobio sam u jednom časopisu, koji izlazi na jidišu, sasvim pristojnu kritiku u rubrici »Uradi sam«. Pamtim još jedan svijetli trenutak u životu: kad sam otkrio lijek protiv raka, primio me ministar za zdravstvo i zadržao se sa mnom u razgovoru cijelih sedam minuta, sve dok nije stigla urugvajaska delegacija. Ima li još nešto? Ah, da, kada je izišla moja »Kratka povijest židovskog naroda od Abrahama do Golde«, dao sam intervju za noćni program radija. Ali za čovjeka na ulici ostao sam nepoznat.

I onda je, kao što rekoh, došao veliki preokret.

Došao je iz vedra neba i nasred ulice. Pristupilo mi je neko dijete, stavilo mi pred usta mikrofon i upitalo me što mislim o općem stanju u svijetu.

- Nema razloga zabrinutosti - odgovorio sam.

Otišao sam kući i više nisam o tome mislio.

Dok sam s najboljom suprugom na svijetu sje-

dio za večerom, odjednom se iz susjedne sobe, gdje su djeca, večerajući na podu, gledala televiziju, začuo prodoran krik. U tren oka se na vratima pojavio naš sin Amir dršćući od uzbuđenja.

- Tata! - jedva je izgovorio. - Na televiziji... tata... bio si na televiziji...!

Još je nešto nerazgovijetno uzvikivao sve dok nije dobio napad kašlja od čega više nije mogao ni riječi izustiti. Liječnik, koga smo odmah pozvali, nije mogao dočekati ni da uđe u sobu nego je već na stubištu počeo vikati.:

- Vidio sam vas! Čuo sam što ste rekli na televiziji! Nema razloga zabrinutosti!

Tek sam se tada prisjetio da je pokraj onog djeteta s mikrofonom stajalo još neko drugo dijete s nekom drugom stvari u ruci i da je nešto tiho zujalo dok sam iznosio svoje mišljenje o općem stanju.

Toga je časa zazvonio telefon.

- Od srca vam hvala - reče neki drhtavi ženski glas. - Živim već šezdeset godina u Jeruzalemu i zahvaljujem vam u ime čovječanstva.

Stiglo je i prvo cvijeće. Predstavnik parlamenta poslao je buket s posjetnicom: »Vaš neustrašivi optimizam duboko me se dojmio. Želim vam uspjeha u daljnjem radu i molim vas da mi pošaljete dvije fotografije s potpisom.«

Dolazilo je sve više susjeda, koji bi se poredali uza zid i gledali me sa strahopoštovanjem. Nekoliko hrabrijih pristupilo bi mi bliže, dodirnuo mi rub odjeće i brzo pobjeglo natrag jedva svladavajući silne osjećaje.

Bili su to slavni dani, divno doba, ispunjenje davno zapretanih mladenačkih snova. Na ulici bi ljudi zastajali, okretali se za mnom i šaputali:

- Evo ga ide... Je, to je on... Nema razloga zabrinutosti... Rekao je to na televiziji...

Jedna je trafikantica, kad sam ušao kupiti cigarete, široko razjapila usta, pokušala uhvatiti zraka i pala u nesvijest. Poznanice, koje me dotada nisu ni primjećivale, počele su mi dobacivati zavodljive poglede. I cvijeće, cvijeće...

Nešto se promijenilo i u držanju najbolje supruge na svijetu, i to u moju korist. Jedne noći sam se probudio s nejasnim osjećajem da me netko promatra. Bila je to moja supružnica. Soba je bila obasjana mjesečinom a ona se nadlaktila i gledala me kao da me vidi prvi put u životu.

- Ephraime - prela je. - U profilu podsjećaš na Ringa Starra.

Primijetio sam promjene čak i na samome sebi. Korak mi je postao gipkiji, tijelo se uspravilo. Moja majka tvrdi da sam narastao najmanje za tri centimetra. Kad sam se htio uključiti u razgovor, obično bih počinjao riječima: »Dopustite mi, kao čovjeku koji je već davao izjave i za televiziju, da kažem svoje mišljenje...

Poslije svih neuspjeha prošlih godina, poslije uzaludnog truda da nešto postignem s enciklopedijama, simfonijama i sličnim glupostima, osjetio sam napokon slatki okus slave. Po nekim me je procjenama tog utorka vidjelo na ekranu sveukupno stanovništvo zemlje s izuzetkom izvjesnog Jehude Griinspana, koji se ispričavao da mu je upravo za mog nastupa pregorjela cijev u televizoru. Iz usluge sam mu pismeno prepričao intervju.

Sudeći po svemu, naša će ulica dobiti novo ime »Ulica intervju«, možda čak i »Bulevar bez razloga«. U svakom slučaju naručio sam nove posjetnice:

EPHRAIM KISHON

autor televizijskog komentara

»Nema razloga zabrinutosti«

Katkada, za dugih večeri, rasprostrom posjetnice i gledam ih. Ima u njima nešto utješno, a utjeha mi je sada i te kako potrebna. Nezahvalna svjetina pomalo me zaboravlja. Sve češće ljudi prolaze kraj mene a da me ne poznaju, da me čak, štoviše, ni ne primijete - baš kao da nikada nisam ni nastupio na televiziji. Raspitivao sam se da li možda imaju u planu ponoviti emisiju kako bi malo osvježili pamćenje publike. Rekli su mi da nemaju.

Tumaram ulicama i izgledam djecu s mikrofonima ili nekim predmetima što zuje u ruci. Na žalost, ili ih nema ili me ništa ne pitaju. Nedavno sam bio u operi. Neposredno prije no što će se dići zastor, jedan se kameraman ustremio ravno prema meni - i u posljednjem času upravio kameru u čovjeka kraj mene koji je kopao nos. I ja sam stao kopati nos ali mi ni to ništa nije pomoglo.

Prije nekoliko dana su me obavijestili da sam za svoju posljednju priču dobio Bialikovu nagradu. Najprije sam otišao na televiziju i raspitao se da li će prenositi dodjelu nagrade. Kako mi to nisu mogli sigurno obećati, odlučio sam da ne primim nagradu. Prije nego što sam izišao iz zgrade, jedna mi je čistačica obećala da će me prokrijumčariti u studio »B« među statiste TV-serije »Čovječe, ne ljuti se!«. Ponovo živim u nadi.

RADOSTI OBITELJSKOG PRIJEVOZA

Budući da smo pri kraju knjige, htio bih na ovom mjestu istaći da sam, kad uzmem sve u obzir, ipak pristalica braka. Jest da čovjek radi kao rob ali bar zna *zašto*; s vremenom izrodi punu kuću nestašne dječice, ne trati više dragocjeno vrijeme na svaku mačku i ribu - ukratko, nije više ni slika onog usamljenog, bijednog stvora kakav je bio za sretnih samačkih dana. Za čime muškarac zapravo teži? Teži za ženom s kojom će dijeliti breme života, za nekim kome se može izjadati. Oženi se, i eto mu već razloga da se jada.

Nevolja s kojom se pisac ovih redaka naročito suočava jest vožnja automobilom s vlastitom obitelji. Ne mogu preći niti petnaest metara a da najbolja supruga na svijetu glasno ne krikne:

- Crveno! *Crveno*

Ili:

- Pazi bicikl! Pazi *bicikl!*

Te poruke sa strane neizostavno dolaze u paru: prvo s velikim uskličnikom a zatim u kurzivu. Davno prije još bih i podsjetio ženu da nikada nisam kažnjen zbog prometnog prekršaja, da vozim auto tako reći od djetinjstva, da i ja poput nje imam dva oka, a možda i više, i da zato mogu jednako dobro voziti i bez njezinih primjedbi u kurzivu.

Prije deset godina, međutim, prestao sam prosvjedovati, jer sam shvatio da se kod nje radi o pukim emocijama i da tu logika ne pomaže.

Usput rečeno, ona sama ima već četiri prometna prekršaja.

Katkada, dok vozim nekom posve mirnom ulicom, moja žena najednom krikne:

- Ephraime! *Ephraime!*

U hipu okrenem upravljač, popnem se kolima na pločnik oborim dvije kante za smeće i udarim u željezni kapak praonice rublja. Ugasim ono što je još ostalo od motora i osvrnem se oko sebe: ulica pusta kao Sahara, nigdje žive duše, nigdje ni jedno vozilo s kojim sam se mogao sudariti.

- Zašto si kriknula! - u čudu pitam ženu. - *Zašto si kriknula?*

- Nisi bio sabran.

Još i uzdahne:

- *Kako ti voziš! Kako ti voziš!* - i demonstrativno se opaše sigurnosnim pojasom.

Djeca su naravno na maminoj strani. Prva životinja koju je moja kćer Renana znala prepoznati bila je zebra. *Prijelaz preko zebre!* Njezin djed također rado ističe da vozim kao lud, *kao lud*. Jednom me poveo u stranu i obratio mi se kao muškarac muškarcu.

- Slušaj, momče, ti imaš dovoljno svojih briga, pusti moju kćer da vozi.

Čak i djeca znaju sa stražnjeg sjedala u zboru skandirati:

- Tata, pusti mamu...

Neprestano me šalju na sve moguće tečajeve a i na svakakve načine, prikriveno, vrijeđaju mi ponos. Primijetio sam da Amir, kad god se vratim s posla kući, vikne:

- Tata je sretno stigao. Ništa se nije dogodilo.

Ne znam zašto bi se nešto moralo dogoditi? I čemu ono *sretno*? Uvjeren sam da ih na to potiče majka, koja ima četiri prometna prekršaja. Za obiteljskih vožnji ona uvijek sikće:

- Oh, kako bih voljela da te sad ulovi policajac. *Kako bih voljela.*

Ili:

- To će te stajati vozačke dozvole, *to će te stajati vozačke dozvole!*

Ona tvrdi da se može opustiti jedino kad sama vozi. Najčešće mi silom oduzme auto, uz silne drame i histerične napade i uz gromoglasan aplauz s galerije. Dosada je već uspjela udariti u dva kamiona i jedan glasovir, oboriti sat za parkiranje i pregaziti bezbroj mačaka. Četiri prometna prekršaja.

- To je zato što sam zbog tvoje lude vožnje sva smotana - objašnjavala bi ona poslije svake prometne nezgode.

U zadnje se vrijeme čak i naša kuja Maksi, baš kao prava kuja, priključila urotnicima. Na svakom naglom zaokretu ona isturi glavu kroz prozor i dva puta oštro zalaje. Moja žena tvrdi da me ona želi upozoriti kako moram voziti *objema* rukama kao što vozi cijeli ostali svijet.

Katkada me žena pecne tek poslije svršenog čina. Pošto bez po muke prošišam mimo dvoje-troje mirnih pješaka, zajedljivo mi dobaci:

- Nisi ih ni vidio! *Nisi ih uopće vidio!*

Naravno da sam ih vidio. *Naravno da sam ih vidio.* Inače bi ih, naravno, pregazio.

- Koliko to voziš za boga miloga, *koliko voziš?*

- Vozim šezdeset.

- Zar hoćeš da završimo u bolnici? *U bolnici?*

Ona vozi brzinom od 150 km/s a j ;dnakom brzinom otprilike daje i primjedbe. Prošlog je mjeseca, prisvojivši kola, odzujala u supermarket da kupi sira. Na putu onamo neki se samafor zabio točno u nju i auto pretvorio u harmoniku. Izišla je iz kola blijeda kao kreč, ali neozlijeđena. Pa ipak me je poslije toga još tjednima proganjala pogledom koji je mene optuživao.

- Zamisli, bijednice - govorio mi je taj pogled
- što bi bilo da si *ti*, ne daj bože, bio za upravljajem!

Ona ima, to znamo, četiri ozbiljna prekršaja.

Pošto su neko vrijeme bila na oporavku kod auto-limara, kola su se sretno vratila kući. Sada već vozim znatno bolje i to metodom »uradi sam«. To je neka vrst preventivne vožnje: da bih unaprijed smirio duhove izbezumljene obitelji, prije svakog križanja sam sebe upozoravam:

- »Stop« znak ispred mene! - govorim na glas vozeći jedva brzinom od četrdeset kilometara. -
»Stop« *znak ispred mene!*

Ili:

- Ne u žuto, Ephraime, *ne u žuto!*

A kad naglo skrećem, mrmljam sebi u bradu:

- Kako to vozim? *Kako to vozim?*

Sada imam mira u svom autu. Najbolja supruga na svijetu sjedi kraj mene stisnutih usnica, djeca me šutke preziru, kuja koji put zalaje a ja se mirno i polako vozim - u ludnicu.

KAZALO

Na sliku i priliku	5
Sretna Nova godina!	9
Latifa od uroka	15
Malo proljetno čišćenje	19
Silom preljubnici	23
Strašna Crvenkapica	28
A la recherche du temps perdu	31
Podilaze nas mravi	34
S kompjuterom nema šale	37
Pakao zvani kakao	42
Poraz za zelenim stolom	48
I stroj je samo čovjek	52
Šuti i plivaj!	57
Saga o Forsytima	62
Duda Ćuci	67
Prohujalo kroz prozor	72
N adnaravni odrezak	76
Lutke na uzici	81
Kad bi sve životinje svijeta	85
Operacija Apollo	88
Vrtuljak	93
Za kim suđe zvoni	94
Telekomplikacije	99
Kikiriki s groždicama	100
Moje zlato spava	105
Raja iz turističkog raja	110
Tko pita, ne skita	113
Nalijepi bližnjega svoga	117
Kako je Napoleon izgubio kod Waterlooa	121
Zlatna zaliha	126
Poklonjenu konju ne gleda se u zube	131
Podijeli pa vladaj	136
Veličina na malom ekranu	141
Radosti obiteljskog prijevoza	145

Evergrin

Giovannino Guareschi DON CAMILLO Humoristički roman	RASPRODANO
Arsen Dedić BROD U BOCI Pjesme i šansone	RASPRODANO
Oriana Fallaci PISMO NEROĐENU DJETETU Svjedočanstvo pubunjene žene	600 d
Momo Kapor ADA Humoristički roman	1000d
Albert Camus STRANAC Roman	RASPRODANO
Ephraim Kishon NIJE FER, DAVIDE 36 humoreski	
Jerome K. Jerome TRI ČOVTEKA U ČAMCU a o psu da se i ne govori Humoristički roman	
Slobodan Novak IZGUBLJENI ZAVIČAJ i dvanaest novela Roman i novele	120d
Ljubivoje Ršumović ZOV TETREBA Pjesme	RASPRODANO
Henri Pierre Roche JULES 1JIM Roman	RASPRODANO
Ephraim Kishon NIJE FER, DAVIDE Daljnjih 37 humoreski	RASPRODANO
Ivan Slamnig BOLJA POLOVICA HRABROSTI Roman	RASPRODANO
Fitzroy Maclean PIJESAK ORIJENTA Memoarska proza	150 d

Jaroslav Hašek RAZGOVOR SA CENZOROM Humoreske, satire, persiflaže, mistifikacije	150 d
Richard Bach GALEB JONATHAN LIVINGSTON Fotografije Russella Munsona	600 d
Mostar — Stemmler PLJAČKAŠI CRKAVA Istiniti kriminalistički slučajevi	150 d
Aleksandar Solženicin JEDAN DAN IVANA DENISOVIČA & MATRJonINO DOMAČINSTVO	RASPRODANO
Mark Twain NOVINARSTVO U TENNESEEJU 1 DRUGE PRIČE	180 d
Francesco Petrarca PJESME LAURI Izbor iz Kanconijera	150 d
Milan Kundera ŠALA Roman	400 d
Henry Rider Haggard ONA Pustolovni roman	250 d
John Steinbeck TORTILLA FLAT Humoristički roman	240 d
Charles Baudelaire SPLEEN PARIZA Male pjesme u prozi	180 d
Nenad Brixly MRTVACIMA ULAZ ZABRANJEN Humoristički krimić o Timothyju Tacheru	240 d
Gabriel Garcia Marquez PUKOVNIKU NEMA TKO DA PIŠE Roman	RASPRODANO
Pavao Pavličić VEČERNJI AKT Roman	300 d
Momo Kapor OD SEDAM DO TRI Roman	RASPRODANO
Dragoslav Andrić SVAŠTARA Udžbenik nonsensa	800 d
Momo Kapor FOLIRANTI Roman	800 d
Momo Kapor UNA Ljubavni roman	700 d
Bohumil Hrabal STROGO KONTROLIRANI VLAKOVI Roman	220 d
H. H. Munro Saki SREDNI VASHTAR 1 DRUGE PRIČE	300 d

Momo Kapor PROVINCIJALAC Roman	RASPRODANO
Ephraim Kishon KOD KUĆE JE NAJGORE Obiteljske priče	
Momo Kapor ZOE Roman	RASPRODANO
Zvonimir Majdak KUŽIŠ, STARI MOJ Roman	300 d
Fdgar VWallace ČETVORICA PRAVEDNIKA Kriminalistički roman	400 d
W. Shakespeare SONETI Prepjevao Luko Paljetak	400 d
Frances Hodgson Burnett MALI LORD Roman	700 d
Ivan Kušan TORANJ Ljetopis za razbibrigu	600 d
Anatole France ZLOČIN SVLVESTRA BONNARDA Krimić	900 d
Dragan Lakićević STUDENGRAD Roman	900 d
Karei Čapek KAKO ŠTO NASTAJE Humoristička proza	800 d
Slobodan Novak MIRISI, ŽUTO 1 TAMJAN Roman	900 d
Elio Vitorini RAZGOVOR NA SICILIJI Roman	
Alphonse Daudet , PISMA IZ MOG MLINA Proza	
Josef škvorecky OKLOPNI BATAUON Fragmenti iz doba kulta ličnosti	